

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ה
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סְלוּק = סוף-ספר (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹחֵץ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מראי, רבוי; דְּרָאָה – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע; לֹא מִמֶּשׁ; טַפְסָא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סֶסְק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זֶרְקָא סְגוּל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זֶקֶה-קָטָן – 2; זֶקֶה-גָּדוֹל – 3;
רְבִיעַ – 4; ... זֶקֶה-קָטָן ... זֶקֶה-קָטָן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֵלֵא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֵשׁ – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֵלֵא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תֵּרָאָה –
דרוש בפסוק שער, מְחִיצָה, עִקְרָה; תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תֵּלְשָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מְחִיצָה, עִקְרָה, פֹּר – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה.

1.1 במדבר שלח יג,א

במדבר שלח יד,מג:

כִּי הֶעֱמַלְקִי וְהַפְנַעְנִי שָׁם לַפְּנִיכֶם וַיִּנְפְּלֶתְכֶם בְּחָרֹב כִּי-עַל-כֵּן שָׁבַתְּכֶם מֵאַחֲרֵי ה' וְלֹא-יִהְיֶה ה' עִמָּכֶם:

הֶעֱמַלְקִי וְהַפְנַעְנִי שָׁם לַפְּנִיכֶם – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, תבנית בתפקיד לכתחילה ובפועל.

מדרש נחומא (ורשא) פרשת שלח סימן ט (ט) למקום שהוא קרא נחל אשכול זש"ה מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו
(ישעיה מו) שהכל היה צפוי לפני הקב"ה אשכול אהבו של אברהם היה ונקרא אשכול על אודות האשכול שעתידיים ישראל לכוות
אשכול ממקומו, וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן וגו' ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגו' אפס כי עז העם, כך דרכם
של מספרי לשון הרע פותחין בטובה ומשלימין ברעה **עמלק יושב בארץ מה ראו לפתוח בעמלק מלה"ד לתנוק ססרה ולקה ברצועה**
כשמבקשין להפחידו מזכירין לו הרצועה שלקה בה, כך היה עמלק רצועה רעה לישראל, ומה ראה לישב לו על הספר על דרך כניסתן
של ישראל לארץ, אלא כך צוהו עשו זקנו לקדמן לדרך ועקר ממקומו וישב לו בדרך שנאמר וירד העמלקי והכנעני הישב בהר ההוא
והכנעני יושב על הים אלו הגבורים יושבין על הדרך ועל יד הירדן לפיכך נתכוונו המרגלים לשבור לבן של ישראל שנאמר (במדבר ט)
ויניאו את לב בני ישראל.

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק יד [כה] והעמלקי והכנעני יושב בעמק. יושבים היו והלא כבר נאמר וירד העמלקי והכנעני היושב
בהר ההוא (פסוק מ"ה), אלא כך אמר הקב"ה עצה היא עמוקה לפני שאם מבקשים ישראל ליכנס עמהם במלחמה מיד הם נופלים
בידם, לפיכך אמר הקב"ה למשה אמור לישראל פנו וסעו לכם המדבר, אעפ"י שהם רשעים איני רוצה שיפלו בידם:

(א) ע"פ **מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק יד [כה]** לפני ה' **לכתחילה** הכל צפוי **ובפועל** הרשות נתונה, ומספרי לשון הרע לכתחילה פותחין
בטובה ובפועל משלימין ברעת עמלק והקב"ה לכתחילה הכין **עמלק רצועה רעה לישראל (מדרש נחומא (ורשא) פרשת שלח סימן ט)**
ובפועל לוקים בה מספרי לשון הרע והמטילים ספק באמונת ה'.

(ב) כפי' **ר' יוסף בכור שור (מג) וינפלתם בחרוב** - כאשר אמרתם, שאמרתם: "או במדבר הזה לו מתנו" (לעיל, ב).

לכתחילה בקשתם לעצמכם מיתה, קללתם עצמכם, הטלתם ספק בהנהגת ה' אתכם, זוהי בחינתו של עמלק לכן אם תעפילו נגד רצון ה'
בפועל עמלק המתחזה לכנעני יצפה לכם (כפי שהתחזה בשנה הארבעים למסעם)

(ג) ע"פ **רש"י שמות בשלח יג,ז** אם בפועל כאשר ה' הולכים בקצרה – בפשוטה אמרו **נתנה ראש ונשובה מצרימה** אז לכתחילה אם ה'
היה מוליכם בדרך ישר - קצרה היו חוזרים

(ד) ע"פ **רד"ק יחזקאל כג, ה' העמלקי והפנעני שם לפניכם** – לכתחילה הם רצועה רעה - רצועת ענישה לישראל אשר בפועל
מתבצעת ע"פ עמים שונים כמו שהעמלקי מתחפש לכנעני.

כִּי – תרסא, בתפקיד (א) היתלושות מאמונת ה', (ב) שיעורי זמן להיתר נדוי. היתר בבי"ד של למטה ובבי"ד של מעלה.

אליהו רבה (איש שלום) פרשה כז בוא וראה, מה עשו ומה הוציאו בשפתותיהם, **הננו ועלינו אל המקום וגו' (שם / במדבר י"ד / מ')**,
כִּי הֶעֱמַלְקִי וְהַפְנַעְנִי שָׁם (שם / במדבר י"ד / מ"ג). חרדו וישבו באבל, שנאמר **ויתאבלו העם מאד (שם / במדבר י"ד / ל"ט)**, מיכן
אמרו, כל המנודה יום אחד מלמטה אעפ"י שהתירו לו אין לו התיר מלמעלה עד שלשה ימים, כל המנודה שלשה ימים מלמטה אף על
פי שהתירו לו אין לו התיר מלמעלה עד שבעה ימים, כל המנודה שבעת ימים מלמטה אף על פי שהתירו לו אין לו התיר מלמעלה עד
שלשים יום, וכל המנודה שלשים יום מלמטה אעפ"י שהתירו לו אין לו התיר מלמעלה לעולם ולעולמי עולמים, לכך נאמר **ויתאבלו**
העם מאד.

בבלי יבמות עב,א, פי' רש"י ישראל היו נזופים מחטא העגל, ותוס' פי' מחטא המרגלים. נזופים מחטא העגל רש"י (**שמ' כי תשא לג, ז**) **ומשה**
יקח את-האהל אמר: **מנודה לרב, מנודה לתלמיד (ראה תנח' כי תשא כז).** מנודים מחטא המרגלים (**במ' שלח יד, מב**) **אֵל-תַּעֲלֹו כִּי אֵין**
ה' בְּקִרְבְּכֶם מלמד כי היו מנודים לשמים. ואפשר כי בית דין של משה גזר נידוי לשלושים יום ובית דין של מעלה קבע שזה לעולם על
מבזי דבר ה' להיכנס לארץ-ישראל, מטילי הספק באמונת ה'.

סיכום ע"פ תבניות טעמים:

כִּי הֶעֱמַלְקִי וְהַפְנַעְנִי שָׁם לַפְּנִיכֶם וַיִּנְפְּלֶתְכֶם בְּחָרֹב כִּי-עַל-כֵּן שָׁבַתְּכֶם מֵאַחֲרֵי ה' וְלֹא-יִהְיֶה ה' עִמָּכֶם:

כִּי – תרסא, ע"פ **אליהו רבה (איש שלום) פרשה כז** בתפקיד שיעורי זמן להיתר נדוי, היתר בבי"ד של למטה ובבי"ד של מעלה.

הֶעֱמַלְקִי וְהַפְנַעְנִי שָׁם לַפְּנִיכֶם וַיִּנְפְּלֶתְכֶם בְּחָרֹב – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחילה ובפועל.

אפשר כי הבנת הפסוק צריכה להילמד בסדר הבא: **קדמא מרכא פשטא זקף-קטן**, בתפקיד לכתחילה ובפועל, מלמדת כי לפני ה' **לכתחילה**
הכל צפוי **ובפועל** הרשות נתונה. ה' צפה **לכתחילה** שיהיו ספקנים באמונת ה', מוציאי לשון רע ודיבה ולכן הכין רצועת עמלק רעה
(שתכונתו הטלת ספק) אשר **בפועל** פועלת באמצעות גלות, צרות, מחלות ופגיעות מעמים שונים להעניש במ את עוברי העבירה.
המרגלים ואנשי הצבא בני 20 - 60 שנה הוכשלו בתכונת עמלק להטיל ספק באמונת ה' (המרומו בראשי תיבות). מכך נגזר עליהם נדוי
וכליה במדבר המרומו בטעם **תרסא** – היתלושות מאמונת ה', ושיעורי זמן להיתר נדוי.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
הפניתי ההשקפה: אתחן, סליק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא מפשט; מראק = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאק = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מראק טפאק – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מראק תביר טפאק – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מראק טפאק – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקרה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקרה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

במדבר שלח טו,לט: והיה לכם לציצת וראיתם אתו ויכרתם את-כל-מצות ה' ועשיתם אתם

ולא-תחורו אחר לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם

בבלי מנחות לט,א ... אמר רב הונא אמר רב ששת אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: תכלת שכרך רובה - כשרה, ואפילו לא כרך בה אלא חוליא אחת - כשרה, ונוי תכלת - שלישי גדיל ושני שלישי ענף. וכמה שיעור חוליא? תניא, רבי אומר: כדי שיכרוך וישנה וישלש. תאנא: הפוחת לא יפחות משבע, והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה; הפוחת לא יפחות משבע - כנגד שבעה רקיעים, והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה - כנגד שבעה רקיעין וששה אורין שביניהם. תנא: כשהוא מתחיל - מתחיל בלבן, הכנף - מין כנף; וכשהוא מסיים - מסיים בלבן, מעלין בקודש ולא מורידין....

תוספות בבלי מנחות לט,א

לא יפחות משבע כנגד שבעה רקיעים - לפי שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ואנן דלית לן תכלת לא קפדינן בהא והא נמי דאמרינן צריך לקשור על כל חוליא וחוליא היינו כדי שיהא ניכר התכלת ומה שאנו נוהגים חמשה קשרים פירש בקונטרס גבי ציצית שקולה כנגד כל המצות לפי שציצית עולה ת"ר וח' חוטין וחמשה קשרים עולה תרי"ג ומיהו כל ציצית האמורים בפרשה חסירים יו"ד ויש לומר שיש פסוק והיה לכם לציצית וג' ציצית כתובים בפרשה ולמ"ד זו משלימתן וכן נוהג רבינו תם לעשות אותן ה' קשרים ב' בסמוך לטלית וג' סמוך לפתיל משום מעלין בקדש ולא מורידין כדאמרינן שמיים בלבן ועל כל קשר שני קשרים כדי שיהא קשר של קיימא מיהו לא מציינו שום סמך בהש"ס מפורש מה' קשרים ויש לומר דהא דאמרינן צריך לקשור על כל חוליא וחוליא היינו אחת של לבן ואחת של תכלת שהן שתיים והשתא כשאין פוחת משבע עושה ה' קשרים סמוך לטלית קשר אחד ואחר כך שתי חוליות אחת של תכלת ואחת של לבן קשר אחד עד שמיים שש חוליות הרי ארבעה קשרים ואחר כך עושה חוליא שביעית של לבן כדי שיהא מסיים בלבן ואחר כך קושר אחד הרי ה' קשרים ויש מפרשים לא יפחות משבע כריכות בין כל קשר וקשר.

ההסבר הבא מבוסס על (א) **תוספות בבלי מנחות לט,א** ויש מפרשים לא יפחות משבע כריכות בין כל קשר וקשר

(ב) ועל שר"ע אר"ח יא יד [יג*] ... שישלים לחמש קשרים כפולים וארבעה אוריים ביניהם מלאים כריכות ... ונוהגים לכרוך באויר ראשון ז' כריכות, ...

- (ג) ועל שיערי תשובה סימן יא [כד]. נהגו לעשות ל"ט כריכות כמ"ש האר"י ז"ל ... שאנו עושים היום ז' ח' י"א י"ג ... וכתב שנאמר טל (גי' 39) אורות ו-אורות (גי' תרי"ג) בגימטריא ציצית (גי' ת"ר וכנראה מוסיף שמונה חוטים וחמישה קשרים גי' תרי"ג)
- (ד) ועל משנה ברורה סימן יא (סה) לכריכות - ר"ל למנין הכריכות וגם מנין החוליות והקשרים אין מעכב מדינא רק הוא למצוה מן המובחר כי הה' קשרים רמזו שיע"ז יזכור הה' חומשי תורה וכפילת הקשרים החמשה שעולה י' רמז לעשרה ספירותיו של הקב"ה
- (ה) במדבר רבה (וילנא) פרשה יד תכלת דומה ... וחלק ליראיו תכלת שהוא מעין כבודו ... שהוא חולק כבוד ליראיו
- (ו) מדרש תהלים (בובר) מזמור צ דאמר ר' חזקיה ואית דאמרי בשם ר' מאיר, תכלת דומה ... וקשת לדמות ... מראה דמות כבוד ה' ... מסתכלין בציצית כאילו הדר שכינה עליהן ... וראיתם אותו ... להקב"ה,

(שולש) והיה לכם לציצת וראיתם אתו - מונח זרקא סגול מונח רביע

מונח - במשמע מונח, זרקא סגול - במשמע מוסיף מענינו על ענינו, פתיל או פתילים מהציצת נכרך על הציצת

זרקא - במשמע ציור (א) כריכות, (ב) קשרים

סגול - (א) נוסריקון ס'ימן גר"ל היינו גי' = 39

(ב) נקודת הסגול"ל שליש אורך הציצת הוא גדיל, היינו שיש כריכות סביבו והן בחוליות, שתי נקודות תחתונות של הסגול"ל שני

שליש אורך הציצת הם הפתילים, הענפים הלא כרוכים סביבם.

(ג) באחת השיטות שלוש נקודות בטעם סגול"ל הן 3 כריכות בחוליה; 13 קבוצות של 3 כריכות, סה"כ 39 כריכות

מונח רביע - חמישה קשרים הסוגרים על ארבע חוליות של כריכות

בקריאה משולבת של המלים והסבר הטעמים מתקבל התוכן הבא:

והיה (אותיות) שם הוי"ה מונח **לכם** לכבודכם ב-כריכות פתיל (שהן כציר זרקא) מה-**ציצת** על ה-**ציצת** שמספרן ב-ס'ימן גימטריה גול

(39) ט"ל כריכות = ט"ל אורות, 13 קבוצות של 3 כריכות) ו**ראיתם אתו** - את שם הוי"ה מונח בין חמישה קשרים (שהן כציר זרקא)

שברוחים שביניהם ארבע חוליות ובהן סדר הכריכות כך:

□ בשיטת האר"י ז, ח, יא, יג:

- חוליה ובה ז' (=7) כריכות, כנגד שבעה רקיעים (הנהגה בתוך הטבע)
- ועוד חוליה ובה ח' (=8) כריכות (הנהגה מעבר לטבע), וסה"כ כריכות בשתי החוליות עולה ט"ו (=15) אותיות י"ה, משם הוי"ה

• וחוליה של י"א (=אה"ה = 11) כריכות, העולה אותיות ו"ה משם הוי"ה

• וחוליה של י"ג (=13) כריכות, העולה אותיות אה"ד

□ או בשיטת רבי שלמה מולכו כריכות י' ה' ו' ה' (אז זה שם הוי"ה ביתר גלוי)

□ בשיטת ספר כלבו סימן קמו סוד על ענין ציצית הקשרים, החוטים והכריכות מצטרפין לשם הוי"ה ושם אדנ"י בציצית.

מהלכה לאגדתא - תורת הסוד קשור לקרא (בראשית א,ז) ונעש אלהים את-הרקיע - מונח זרקא סגול הראשון בתורה, ונדרש שם כי

הרקיע הוא שניים או שבעה רקיעים, ציצת תכלת דומה לים ... וים לרקיע ... לקשת וקשת למראה דמות כבוד ה' ... מסתכלין בציצית

כאילו הדר שכינה עליהן ... וראיתם אותו ... להקב"ה, ואפשר כי זה שם הוי"ה שבכריכות הציצת. ודומה לשם ש-די הכתוב על המזוזות

מבחוץ ולקשר של תפילין שעשוי בדמות של שם ש-די (תורת חיים בבא קמא נט,ב)

וארבע ציצות לארבע רוחות העולם אלו ארבע פעמים שם הוי"ה, וכמו בתפילין (זברים כי תבוא נח,ג) ו**ראו כל-עמי הארץ כי שם ה'**

נקרא עליך ויראו מנף: ובהם יאחזו הגויים ביראה לעת הגאולה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפצית ההשערות: אתחן, סלוק = סוף-סוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מרקי, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מנח – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי ספוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקרה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקרה, פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.2 במדבר שלח יג,א

במדבר שלח יג,ב: וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ וַיִּנְאֲמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְנוּ וְנָם זָבַת חֲלָב וְדָבָשׁ הוּא וְזֶה-פְּרִיָהּ:

וַיִּנְאֲמְרוּ בְּאָזְנוֹ – זק-קטן זק-גדול **וַיִּנְאֲמְרוּ בְּאָזְנוֹ** גי' 263 + 59 = 322 עולה שכ"ב, כב"ש, שטח"ה,

הפרש מתקע"ו 322 = 576 – 254

(הגימטראות מכתב יד של הרב י"ר פאלוך זצ"ל) אפשר כי המרגלים רמזו **וַיִּנְאֲמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר** שכ"ב (גי' 322)

(עליה יעקב אבינו) וכך כב"ש (גי' 322) אותה לנו, וגם שכ"ב (גי' 322) היינו מת האיש הכשר שבהם שאמור היה להגן עליהם.

וַיִּנְאֲמְרוּ בְּאָזְנוֹ (גי' 322) וראינו שיעמוד ירבע"ם (גי' 322) (בעה"ט נצבים) כי יקטרג הס"מ המרומז בגי' פנימיות מלת סמא"ל סמ"ך מ"ם אל"ף למ"ד (גי' 254 = הפרש בין גי' תקע"ו וגי' **וַיִּנְאֲמְרוּ בְּאָזְנוֹ**) וגם יקום היטל"ר (גי' 322) ימח שמו וזכרו.

ואתה הקב"ה מלך מלא = מ"ם למ"ד כ"ף (גי' 254) ... רחוו"ם (גי' 254) ... וחוס"ה נ"א ע"ל ב"ן אהוב"ך (גי' 322) כי (ועמך כולם) צדיקיה"ם (גי' 254)

במדבר שלח יד,ז: וְעֵתָהּ יַגְדֵּל-נָא כַּח אֲדָנֶיךָ **כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאָמְרִי:**

וְעֵתָהּ – זק-גדול **יַגְדֵּל-נָא** – טפחא **כַּח אֲדָנֶיךָ** – מונח אתחא

[תורה תמימה] (במ' שלח יד,ז) וְעֵתָהּ יַגְדֵּל-נָא – תניא, א"ר יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה,

וכי אין שלום בעירך^ט, אמר לו, רבש"ע, כלום יש עבד שנותן שלום לרבו, אמר לו, היה לך לעזרני, מיד אמר לו **וְעֵתָהּ יַגְדֵּל-נָא כַּח**

אֲדָנֶיךָ ^י [שבת פ"ט א']:

[תורה תמימה הערה י'] ... ולי נראה הבאור ע"פ מ"ד בברכות ז' א', תניא, א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים [כי כה"ג היה] וראיתי אכתריאל יה' צבאות יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי, ישמעאל בני ברכני, אמרתי לו, יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משוה"ד (ט: משורת הדין),

ונענע לי בראשו, וקמ"ל (ט: בא להשמיענו) שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך,

וְעֵתָהּ – זק-גדול, שלושה דברים ביקש ישמעאל בן אלישע כהן גדול, מהקב"ה

(א) יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך

(ב) ויגולו רחמיך על מדותיך

(ג) ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משוה"ד,

יַגְדֵּל-נָא – טפחא, בתפקיד רבוי לא מוגבל המאופיין במלים **כַּח אֲדָנֶיךָ**, ונענע לי בראשו, וקמ"ל (ט: בא להשמיענו) שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך

במדבר שלח יד,ט,כ:

[יט] סֶלַח-נָא לְעֵן הָעַם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר נִשְׁאַתְהָ לְעַם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַנְּהַךְ:

[כ] וַיִּנְאֲמֶר ה' סֶלַחְתִּי כִּדְבָרְךָ:

סֶלַח-נָא – רביע, רמז לכסא הכבוד ככסא רחמים בדין

הסבר המשולב בפ' [דעת זקנים מבעה"ת במדבר יד,כ]

(יד,כ) וַיִּנְאֲמֶר ה' – (סלוק) מונח זק-קטן, והוא כעין תיאור ביחס להמשך שהוא כעין פעולה או הלכה, או גם ששניהם פעולה לכן תבנית הטעמים בתפקיד כעין לימוד אלפני ולאחריו.

אלאחריו **(יד,כ) וַיִּנְאֲמֶר ה'** על הענין שעומדים בו על ששנינו שנתרצה הקב"ה לישראל ביום הכפורים ואמר לו **סֶלַחְתִּי כִּדְבָרְךָ** ולכן הוקבע אותו יום למחילה ולכפרה לדורות.

אלפנין מקשים העולם היכן מצינו שאמר לו הקב"ה למשה סלחתי כדברך במעשה העגל? אלא כאן במרגלים, וי"ל דהאי קרא אדלעיל קאי וה"ק [יט] ... **כַּאֲשֶׁר נִשְׁאַתְהָ לְעַם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַנְּהַךְ: אַז אִמַּרְתָּ סֶלַחְתִּי כִּדְבָרְךָ וְעַד י"ל כִּדְבָרְךָ**

משמע כאשר בקשת ממני שאסלח להם עתה כמו שנשאתי להם ביציאת מצרים בעשיית העגל וא"כ גם שם אמר **סֶלַחְתִּי**:

במדבר שלח יד,כב: כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת-כְּבֹדִי וְאֶת-אַתְתִּי אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר

וַיִּנְסוּ אוֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

[רש"י] כדאיתא במסכת [בבלי ערכין טו,א] תניא: אמר ר' יהודה, עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה: שנים ביים, ושנים במים, שנים במן, שנים בשליו, אחת בעגל, ואחת במדבר פארן.

ראה **(יד,לד)**

וַיִּנְסוּ אוֹתִי – מונח רביע, לרמז כי עשר הנסיונות מחולקים לארבעה זוגות של נסיונות שנים ביים, ושנים במים, שנים במן, שנים בשליו, ושני נסיונות מרכזיים כל אחד לעצמו אחת בעגל, ואחת במדבר פארן. (זה המרגלים)

זֶה – יתיב, בתפקיד דווקא, אמנם רבי יוסף בכור שור מפרש זאת ממילת **זֶה** עצמה (כב) **כִּי כָל הָאֲנָשִׁים** וגו', **וַיִּנְסוּ אוֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים** – מדקאמר זה – משמע דווקא, כמו שאמר רבותינו (ראה ערכין טו,א), אבל אם אמר 'עשר פעמים' בלא 'זה', משמע כמו 'ואפו עשר נשים' (וי"כ, כו, כז), שאינו דווקא, אלא 'הרבה'.

במדבר שלח יד,כח: אָמַר אֲלֵהֶם חִי-אֲנִי נְאֻם-ה' אִם-לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּם בְּאָזְנֵי כֵן אֶעֱשֶׂה לָכֶם:

נְאֻם-ה' אִם-לֹא – זק-קטן זק-גדול **נְאֻם-ה' אִם-לֹא** גי' 91 + 26 + 41 + 31 = 72 + 26 = 98 כעין "הא-לקים" **נְאֻם-ה'** בצירוף ע"ב עולה גם חס"ד,

הא-להי"ם – הוא צירוף של רחמים בדין, וצירוף חס"ד, מרומזת המתקת דין עצומת מימדים למנוע כליונם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערה: אֶתְּחִיל – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵחַ – רבוי; מוֹדֵף פֶּשֶׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָקָא = מאריך, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַרְחָא = טרף – שני משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָקָא טַרְחָא – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַרְחָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָקָא תְּבִיר טַרְחָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָקָא טַרְחָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָקָא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סֶסְקָא – סדור שנתחלק השלם והחלק נדרשים; זֶרְקָא סֶסְקָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשֶׁטָא – פשוט, 1; זֶרְקָא – זקף-גדול – 3; רִבְעָא – 4; ... זֶרְקָא קֶטֶן ... זֶרְקָא קֶטֶן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קֶטֶטָא – סדר קדימות; אֶלְאָא = גרש = גרשי"ף – יוצא מהענין; קֶטֶטָא וְאֶלְאָא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קֶטֶטָא = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקרה; תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקרה; פֶּר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

במדבר שלח טו, טו:

הִקְהֵל חֻקָּה אַחַת לְכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר

חֻקַּת עוֹלָם לְדִרְתֵיכֶם כַּכֶּם פֶּנֶר יִהְיֶה לְפָנֵי ה'

ספרי יט הקה"ל – אין לי לא אנשים, נשים מניין? תלמוד לומר חוקה אחת יהיה לכם ולגר הגר (להביא שבמעשה כישראל) לפי שמעשה בישראל צריך לביא את הגרים. חֻקַּת עוֹלָם לְדִרְתֵיכֶם שינהג הדבר לדורות.

ספרי כ כַּכֶּם פֶּנֶר יִהְיֶה לְפָנֵי ה' למה נאמר? לפי שנאמר והיה על מצח אהרון וגו' תמיד לרצון לפני ה' אין לי אלא הציץ מרצה לישראל לגרים מניין? ת"ל ככם כגר יהיה לפני ה'. תורה אחת ומשפט אחד בא הכתוב והשווה הגר לאזרח בכל המצוות שבתורה. מלבנים התורה והמצוה – הקהל חוקה אחת יהיה לכם ולגר. הינה למעלה ריבה נשים לעניין נסכים ממה שכתב והקריב המקריב. אולם עדיין יש לומר שנשים גירות דינם משונה כי הן אין מילה נוהג בהן, והגר הוא שם זכר ומניין שכן הדין לגבי גיורת? ולמד ממה שכתוב חוקה אחת יהיה לכם ולגר. ובישראל הוא אומר בין אנשים ונשים והוא הדין לגבי גרים. לדרתכם מלמד שינהג הדבר לדורות וביארו זה בבלי כריתות ט' – משום שיש לטעות דהאיכנא דליכא קרבן לא נקבל גרים ובארתי זה באורך בפ' קדושים (סי' קא)

הקה"ל – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות לפחות, כאן משה בני ישראל אנשים ונשים, ומרבה עליהם גרים וגיורות. לְדִרְתֵיכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, מלמד שנקבל גרים לדורות גם בשעה שאין קרבנות.

רמב"ם איסורי ביאה פ"ג הא"א בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן. רמב"ם איסורי ביאה פ"ג ה"ד וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנאמר ככם כגר, מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן.

תורה תמימה פרשת שלח (טו) הקה"ל חקת אחת – ת"ר, גר נושא ממזרת, דברי ר' יוסי, מאי טעמא, אע"פ דכתיב הקהל חקת אחת לכם ולגר הגר, חקת אחת הפסיק הענין^{כט} [קדושין ע"ג ב']:

ככם כגר – תניא, רבי אומר, ככם כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים אף הם לא יכנסו לברית אלא באלה, אלא מעתה, האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא וכי יגור אתכם אשר בתוכם לדורותיכם^ל [כריתות ט' א']:

(טז) ומשפט אחר יהיה לכם – תניא, א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, גר צריך שלשה דיינים, מאי טעמא משפט כתיב ביה^{לא} [יבמות מ"ז ב']:

ש"ך יורה דעה סימן רסח

ח צריך שיהיו בשלשה הכשרים – דכתיב גבי גר משפט אחד יהיה לכם ואין משפט בפחות מג' כשרים: ט אבל בדיעבד אם לא מל או טבל כו' – אבל בקבלת המצות אם לא קיבל בפני ג' אפי' בדיעבד מעכב כמ"ש התוס' והרא"ש דקבלת מצות הוי כחילת דין שנתבאר בח"מ סי' ה' אבל טבילה ומילה הוי כגמר דין שנתבאר שם דגומרין בלילה וצ"ע קצת דהא כתב הרב שם סעיף ב' ד"א אם עברו ודנו בלילה דיניהם דין אם כן לפ"ז ודאי דאפילו בקבלת מצות סגי בדיעבד בלילה ולא ה"ל להרב למיסתם סתומי ואפשר דדוקא לענין דיני ממונות חשש הרב לסברת ההי"א משום דהפקר ב"ד הפקר וכ"כ הב"ח בח"מ סי' ה' דאף על גב דלגבי חליצה יש לפסוק לחומרא דאפילו דיעבד החליצה פסולה בלילה מ"מ כדאי הן הי"א לסמוך עליהם עכ"ל וה"ה הכא דכחליצה דמי:

י אלא בפני שנים – לאו דוקא שנים אלא בפני אחד וכן מוכח בהתוס' פרק החולץ בד"ה יש לך עדים (דף מ"ד) מיהו י"ל דנקט שנים כיון דאם מכירין היינו אותו שהיה עובד כוכבים אינו נאמן לומר גיירתי עצמי כדלקמן וא"כ צריכין שיהיו ב' לפחות שידעו שנתגייר בראוי ואף באשה נראה בשעה שטבלה נפשה היו צריכין לאנשים וראים אותה שטבלה להיות עדים בדבר, פרישה:

הקה"ל – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות ואפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר,

- כאן שלושה דברים לגיור: מלה, טבילה, הרצאת דם,
- שלושה דיינים לגיור בין לקהל ישראל בין לקהל גרים,
- (שתי נקודות באופן אחד ונקודה אחת באופן אחר). (שתיים באופן אחד) כפ' משך חכמה פרשת אמר (וי' אמר כזב) ד-משפט אחר יהיה לגר ולאזרח, בין דיני ממונות בין דיני נפשות (טט – אפשר ששני מיני הדינים (א) ממונות (ב) נפשות מרומז בטעם זקף-קטן של מלת (וי' אמר כזב, ל'ג). (נקודה אחת באופן אחר) אבל השופטים אינו כאחד, דגר דן את חבריו ולא את הישראל,
- ע"פ ספרי ית שלוש נקודות שתיים באופן אחד אלו גברים ונשים מישראל, נקודה באופן אחר אלו גרים ע"פ התורה והמצוה אמנם גר לשון זכר אך מהכתוב חקת אחת לכם ולגר מלמד שכשם שאין הבדל בישראל בין אנשים לנשים כך הדין גבי גרים. (מודיע שאף שגירות לא מלות דינן שוה לגרים, כמו נשות ישראל דומות לאנשי ישראל)
- שלוש מידות בגרים, כפי' אליהו רבה (איש שלום) פרשה כז הקהל חוקה אחת לכם ולגר וגו' תורה אחת [ומשפט אחד] יהיה וגו' (שם /במדבר ט"ו/ ט"ו וט"ז), מיכן אמרו, שלש מדות בגרים, יש גר כאברהם אבינו, יש גר כחמור, יש גר כגוי לכל דבר.
- למעלה אחדות אחת, בעולם הגלוי נשמת ישראל ונשמת גרים בנפרד
- לפני ה' שוה הגר לישראל בעולם הגלוי אין הגר שוה לישראל כי אין ממנים שום דין וממונה אלא מישראל, אבל תורה אחת ומשפט אחד לישראל ולגר פרט לירושת גר ללא ילדים.

(טו, טז) הקה"ל – זקף-גדול, רא"ע אומר שה"א כאן כסימן קריאה. אפשר שגם זקף-גדול מדגיש זאת

(טו, טז) לְדִרְתֵיכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל היינו קבלת גרים בזמן הבית ושלא בפניו ע"פ ספרי והתורה והמצוה (מלבי"ם), מלמד כי תמשך קבלת גרים גם בדורות שאין בהם קרבנות, תורה תמימה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים (?), אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא (במ' שלח טו, יז) וְכִי-יְגוֹר אֶתְּכֶם לְאִשְׁרֵי-בְּתוּכְכֶם לְדִרְתֵיכֶם^ל [כריתות ט' א']:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשערה: **אֲתָנָּה** - סוף-סוף (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; **מוֹנֵה** – רבוי; **מִזְכֵּר פִּשְׁטָא** – מוציא מפשטו; **מִרְכָּא** – מאריך; **רְבוּי**; **דְּרָגָא** – מצרף; **תְּבִיר** – מחלק; **מַמְעֵט**, לא ממש; **טַפְסָא** = טרפא – שנוי משמעות; **רְבוּי מַתְפָּשֵׁט** – מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דְּרָגָא תְּבִיר טַפְסָא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מִקְנָה** – רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **סַפְסָא** – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זִרְקָא סַגִּיל** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פִּשְׁטָא** – פשוט; **1**; **זִקְ-קָטָן** – 2; **זִקְ-גְדוֹל** – 3; **רְבִיעַ** – 4; ... **זִקְ-קָטָן** ... **זִקְ-קָטָן** חבצי ספס – תיקש; השלישית: **קַדְמָא** – סדר קדמות; **אֵלָא** = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־אֵלָא – יוצא מהענין; **קַדְמָא וְאֵלָא** – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות ד' ישמעאל; **תְּלִישָׁא-קַטְנָה** = תרסא – דרוש בפסוק שנוי, מתיצה, עקירה; **תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מתיצה, עקירה; **פֹּר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 במדבר שלה יג,א

במדבר שלה-לך טו,יז – כא: פ [ו] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

[יח] דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה:

[יט] וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַה':

[כ] רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵכֶם חֲלָה תְרִימוּ תְרוּמָה כְּתוּמָת גֵּרָן כֵּן כֵּן תְּרִימוּ אֹתָהּ:

[כא] מֵרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַה' תְרוּמָה לְדַרְתֵיכֶם: ס

ירושלמי פסחים פ"ב מ"ד אילו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחיטים ובשעורים ובכוסמין ובשיבולת שועל ובשיפון וגו'

ירושלמי פסחים פ"ב ה"ד כתיב (במ' שלח טו,ט) וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַה': הייתי אומר יהו כל הדברים

חייבין בחלה תלמוד לומר מִלֶּחֶם ולא כל לחם אם מִלֶּחֶם לא כל לחם אין לי אלא לחטים ולשעורים בלבד שאר מינין (של דגן הדומים

בפרטיהם לחטה ושעורה) מניין? תלמוד לומר [כ] רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵכֶם ריבה וריבה את הכל

קרבן העדה הייתי אומר יהו כל הדברים חייבין בחלה. אפילו אורז ודוחן ושאר מינים:

- תלמוד לומר מִלֶּחֶם ולא כל לחם אם מלחם לא כל לחם

אין לי אלא חטים ושעורים. שהן נקראים לֶחֶם הָאָרֶץ דכתיב (דב' עקב ח,ח) אָרֶץ חֲטָה וְשַׁעֲרָהּ. ומניין לרבות כוסמין ושבולת

שועל ושיפון:

- שאר מינין מניין תלמוד לומר (במ' שלח טו,כ) רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵכֶם ריבה

וריבה את הכל (היינו אלו). דדמי לפרטא בכל צד שהן מחמיצין לאפוקי שאר מינים לא דמיין לפרטא שהן מסריחין, אי נמי הני

תלתא הן מינים של הפרט ממש (מיני חטה ושעורה בצורה אחרת).

פני משה ... אם [כ] עֲרֹסְתֵכֶם רבוי הוא נימא מרבה אני את הכל, מכל שתעשו עריסותיכם ואפילו חוץ מחמשת המינין: (ולכן בהמשך

של הירושלמי נאמר שרבנן ערכו בדיקות מי מחמיץ ומי מסריח)

ירושלמי פסחים פ"ב ה"ד ... רבי יוסה בשם רבי שמעון תני רבי ישמעאל בן רבי יונה רבי זעורא רבי שמעון בן לקיש בשם רבי

ישמעאל אמר רבי מנא אזלית לקיסרין ושמעית רבי אחווא בר זעורא אמר ונאנא הוה אמר לה בשם ר' ישמעאל נאמר לחם בפסח

ונאמר לחם בחלה מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ

ובדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין בלבד ושאר כל המינין אינן באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סירחון

על צמח קרמית (=קצח=קימל) מחלוקת בתוצאת הבדיקה

רבי יוחנן בן גורי אמר קרמית חייבת בחלה שהיא באה לידי מצה וחמץ ורבנין אמרי אינה באה לידי מצה וחמץ ויבדקה (ג"א

ויבדקה). על עיקר בדיקתה הן חולקין רבי יוחנן בן גורי אמר בדקה ומצאו אותה שהיא באה לידי מצה וחמץ ורבנין אמרין בדקה

ולא מצאו אותה שהיא באה לידי מצה וחמץ

קרבן העדה ושמעית רב אחווא בר זעורא אמר. משמיה דנפשיה הך גזרה שוה (לא קבל במסורת) דלחם לחם דבסמוך: (טט) - (במ' שלח

טו,ט) ... מִלֶּחֶם הָאָרֶץ ... (דב' ראה טו,א) -לא-תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי

ואנא וכו'. ואני (רבי מנא) הייתי אומר דבר זה בשם ר"י (שמעאל): נאמר לחם בפסח. לֶחֶם עֲנִי:

ונאמר לחם בחלה. (במ' שלח טו,ט) וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ:

דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. שנאמר (דב' ראה טו,א) -לא-תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי:

ה"ג ובדקו ומצאו. פי' בדקו החכמים ומצאו שאין בא לידי חימוץ רק אלו ה' מינין: קרמית. קצח שקורין גייל"א והוא כעין דוחן ושיחור וי"מ שהוא

מינין שנמצא בשיפון ובערוך פירש שהוא מין עשב: ופריך ויבדקה. לקרמית אם היא באה לידי מצה וחמץ:

ומשני על עיקר בדיקתה הן חולקין. ריב"ן סובר שבדקו ומצאו שהוא בא לידי חמץ ומצה והחכמים סוברים שבדקו ומצאו שאינו בא לידי חימוץ:

אנציקלופדיה תלמודית כרך ז, דגן [טור רכו]

א. במצות בתורה. דגן בלשון תורה הוא חמשה מיני התבואה: חטים, שעורים, כוסמין, שבולת שועל ושיפון¹, וכשהם שבלים נקראים

תבואה בכל מקום, ואחר שדשים וזורים אותם נקראים דגן². ולפיכך בתרומות ומעשרות שנאמר בהם: ודגן³, דגנך⁴, אין חייבים מן

התורה להפריש [טור רכו] אלא מחמשת המינים⁵, ואפילו הסוברים שאף שאר המינים חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה⁶, אין זה

מפני שאף שאר המינים נכללים בכלל דגנך, אלא מפני שהם סוברים שדגנך האמור שם הוא לאו דוקא, והוא הדין כל הדומה לו⁷. ויש

מהראשונים סוברים שמחלוקת תנאים בדבר: לדעת חכמים דגן הוא רק חמשת המינים, ולדעת ר' מאיר דגן משמעו כל דבר הנדגן,

היינו כל מין שעושים ממנו כרי, ואף כל מיני קטניות בכלל, שכן עושים מהם כרי, ואף הם חייבים מן התורה בתרומות ומעשרות,

מלבד פירות האילן שאינם בכלל דגן⁸.

(במ' שלח טו,כ) רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵכֶם חֲלָה תְרִימוּ תְרוּמָה התרומה בפסוקים אלו היא הפרשת חלה, מעיסה העשויה ללחם ושיעור נפח

הקמח בעיסה כפי' רש"י עה"ת (כ) "עומר לגלגלת" (שם, טז). תרימו - מראשיתה. כלומר: קודם שתאכלו ממנה (טט התרומה מהעיסה או אחרי

האפיה), ראשית חלקה חלה אחת תרימו תרומה - לשם ה'. חלה - 'טורטיל' בלעז. כתרומת גרן - שלא נאמר בה שיעור, ולא כתרומת מעשר

שנאמר בה שיעור. אבל חכמים נתנו שיעור: לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה, ולנחתום אחד מארבעים ושמונה (ראה משנה חלה ב,1). (כא)

מראשית ערסתיכם - למה נאמר? לפי שנאמר "ראשית עריסותיכם" (לעיל, כ), שומע אני ראשונה שבעיסות? תלמוד לומר: מראשית - מקצתה ולא

כולה (ראה ספ"ב קי). תתנו לה' תרומה - לפי שלא שמענו שיעור לחלה, נאמר תתנו - שיהא בה כדי נתינה (ראה שם).

(במ' שלח טו,ט) וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַה':

מלת וְהָיָה - משמעה ענין בהוויתו, במהותו, טעם זקף-גדול בתפקיד שלוש, מרמז על שלוש הוויות (דברים מהותיים) המחייבים הפרשת

חלה. אפשר כי מדובר בהגדרת לחם, הגדרת מיני צמחים מהם נעשה קמח, הגדרת עריסה (עיסה)

הגדרת לחם: עיסה מקמח שמחמיץ (ולפסח שומרים שלא יחמיץ) והנאפית בתנור

הנאמר (במ' שלח טו,ט) ... מִלֶּחֶם הָאָרֶץ. נלמד מלחם עוני למצה (דב' ראה טו,א) לֶחֶם עֲנִי, הלחם נעשה מקמח מחמישה מינין הבאים לידי

חימוץ, הכתובים ב-: (שעירוהו כח,כת) הָלוּ אֶם-שֵׁנָה פְּנִיָה וְהַפִּיץ קֶצֶחַ וּכְמֵן זִרְק וְשָׂם חֲטָה שׁוֹרְהָ וְשַׁעֲרָה נִסְמָן וְכִסְמָת וְגָבְהָ:

קרבן העדה נאמר לחם בפסח. לֶחֶם עֲנִי: ונאמר לחם בחלה. (במ' שלח טו,ט) וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ:

דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. שנאמר (דב' ראה טו,א) -לא-תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי:

ה"ג ובדקו ומצאו. פי' בדקו החכמים ומצאו שאין בא לידי חימוץ רק אלו ה' מינין:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
הצמיח ההשערה; אתחן, סליק – סוף-סוף (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוזק פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשט; לא ממש; טפאא = טרפא – שני
משמעות, רבוי ממשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן – חצי ספסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מתיצת, עקרה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצת, עקרה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

(ו') בחקתי כוננו, בשבתי לכם מטה-לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחר (טט) – לחם הנאפה בתנור וטעם תלשא מרמז לשיעור נפח הקמח בעיסה זאת)

הגדרת מיני צמחים מהם נעשה קמח:

ע"פ האנצ' התלמודית לדעה אחת תרומות ומעשרות מובאים ממינים שנשתבחה בהן ארץ-ישראל ולדעה אחרת כל הגדל בארץ-ישראל חייב בתרומות ומעשרות.

(א) הגדרת מקום הצמחים שעל פיהם נלמד

אָרֶץ – מהפך, מוציא הפסוק ממשוטו על פירות שנשתבחה בהן הארץ וללמד שכל הפירות מלמדים שיעורי תורה
ע"י כעין היקש, מאריך ב- **(דב' עקב חח)** **אָרֶץ חֲטָה וְשַׁעֲרָה** מקיש להארץ ב- **(במ' שלח טו, טז)** ... **מִלְחָם הָאָרֶץ** ומלמד על מלת **לָחֶם**
בקרא זה מהגלויה לארץ בפסוק **(דב' עקב חח)**, שהוא מחטה ושעורה
(ב) הצמחים

חֲטָה וְשַׁעֲרָה – פשטא זקף-קטן – **אנציקלופדיה תלמודית** ערך **דגן הכוסמין מין חטים, ושכולת שועל ושיפון מין שעורים**

(פסחים לה א ושי"ג) **ויש מפרשים הכוסמין הוא אף מין חטים, אבל הוא גם מין שעורים** (תוס' פסחים שם, ועי' ירושלמי חלה פ"א ה"א ופ"ד ה"א ופ"מ ומרה"פ שם)

חֲטָה – פשטא, מרבה לחטה זן אחד שהוא מין חטה – כוסמין, **וְשַׁעֲרָה** – זקף-קטן בתפקיד שתיים, מרבה לשעורה שני זנים שהם מין שעורה – שכולת שועל, שיפון, אבל יש הסוברים כי כוסמין גם מין חטים וגם מין שעורים.

אבל היינו אומרים שגם משאר הפירות שבפסוק **(דב' עקב חח)** **אָרֶץ חֲטָה וְשַׁעֲרָה וְגַפְנָן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ-גִּיט וְשֶׁמֶן וְדַבְשׁ**:

יחייב הפרשת חלה, בא לימוד של דגן, דגנך – מוציא פירות ונשארים חטה ושעורה ובעלי תכונות דומות להם

דגן – מוציא פירות ונשארים חטה ושעורה ובעלי תכונות דומות להם, ואפילו הסוברים שאף המינים חייבים בתרומות

ומעשרות מן התורה, אין זה מפני שאף שאר המינים נכללים בכלל דגנך, אלא מפני שהם סוברים שדגנך האמור שם הוא לאו

דוקא, והוא הדין כל הדומה לו. ויש מהראשונים סוברים **שמחלוקת תנאים בדבר**: לדעת חכמים דגן הוא רק חמשת המינים, ולדעת ר' מאיר דגן משמעו כל דבר הנדגן, היינו כל מין שעושים ממנו כרי, ואף כל מיני קטניות בכלל, שכן עושים מהם כרי, ואף הם חייבים מן התורה בתרומות ומעשרות, מלבד פירות האילן שאינם בכלל דגן.⁸

(ג) תכונת החמצה: רבנן בדקו הפירות שגמר מלאכתם בכרי ומצאו שרק קמח מחמשה מיני דגן מחמיץ במים. לכן עיסה שלהם בשיעור מסוים חייבת בחלה.

ראשית עֲרֹתְכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה ריבה וריבה את הכל. **קרנן העדה** ריבה וריבה את הכל (היינו כוסמין, שבלת שועל, שיפון). דרמי לפרטא בכל צד שהן מחמיצין לאפוקי שאר מינים (כגון דוחן ואורז) לא דמיין לפרטא שהן מסריחין, אי נמי הני תלתא הן מינים של הפרט ממש (מיני חטה ושעורה בצורה אחרת).

ראשית עֲרֹתְכֶם – פשטא מונח זקף-קטן, טעם מונח בתבנית זאת עשוי לרמז ל- **תוס' פסחים לה, א** הכוסמין הוא אף מין חטים, אבל הוא גם מין שעורים, ב- **ירושלמי חלה פ"א ה"א** ר' יהודה בן פזי אומר כי עומר אפשר להביא מכוסמין, שבלת שועל ושיפון, מכך משמע כי כוסמין מין שעורה, ובהמשך יש דעה כי השיפון מין כוסמין. אז אם כוסמין מין חטה אז גם השיפון מין חטה. אבל אם הכוסמין מין שעורה אז גם השיפון מין שעורה. הנפקא מינה הוא (א) לכלאיים (ב) לצירוף עיסות מקמחים מצמחים שונים

הגדרת עריסה (עיסה):

הכשרות, יצחק יעקב פוקס, התשס"ב. פ"ד הפרשת חלה. סע' טע' ז' בצק העשוי מקמח מחמשת מיני דגן (כא)

(כא) שו"ע יו"ד שכד, ב, והם: חטים, שעורים, כוסמין, שיפון, שכולת שועל. ולמבואר בשו"ע שם, חטים אינם מצטרפים לשעורים, שיפון ושכולת שועל. ושיכולת שועל אינה מצטרפת לחטים ולשיפון. אכן, לרמב"ם, כוסמין שיפון ושכולת שועל – מצטרפים זה לזה. וגו' לכן טעמי המקרא ירמזו לתערובות עיסה ממינים שונים המצטרפים לשיעור הפרשת חלה.

(במ' שלח טו, כ) **ראשית עֲרֹתְכֶם** – צירופי קמח ממינים שונים לשעור עיסה החייבת בהפרשת חלה.

ראשית – פשטא בתפקיד אחד, רמז לחטה ועוד מין הוא כוסמין, **עֲרֹתְכֶם** – זקף-קטן, בתפקיד שתיים, רמז לצירוף שעורה עם שני מינים שכולת שועל ושיפון.

עֲרֹתְכֶם – מונח, מונח בתבנית פשטא מונח זקף-קטן. עשוי לרמז למצב ביניים, כאן דעות שונות לגבי שיכולת שועל שאינה מצטרפת לחטים ולשיפון, לחטים מובן כי שכולת שועל לכל הדעות היא מין שעורה, אבל אי צירוף לשיפון הוא בעיה, האם שיפון הוא מין חטה. אכן, לרמב"ם, כוסמין שיפון ושכולת שועל – מצטרפים זה לזה. לפי זה הכוסמין מין שעורה!!!

(במ' שלח טו, כא) **מראשית עֲרֹתְכֶם**, מלמד שלא מכל עריסה (עיסה) מפורשים חלה. **עֲרֹתְכֶם** – מונח, מונח בתבנית פשטא מונח זקף-קטן, עשוי לרמז למצב ביניים, כאן דעות שונות (א) עיסה שנילושה במי פירות, למד"א לא מחמיץ – לא יפריש. מלאכת שלמה מביא דעת המהרש"א שהיות ומינין אלו מחמיצין במים, חייב בחלה, ומטה יהודה (עייאש) או"ח תסב, ה, כתב שלדעת השו"ע, בני ספרד יברכו. (ב) יש המחייב חלה עיסה מקמח א"י שיצא לחו"ל, ויש הפותר. (ג) עיסה שנילושה במחשבת בישול והיא עבה. בושלה – פטורה, נאפית חייבת בחלה בברכה. (ד) בלילה רכה במחשבת בישול בושלה – פטורה, נאפית – חייבת בהפרשת חלה (בצירוף בכלי או מפה, וההפרשה בברכה).

משנה מסכת חלה פ"ב [מ"א] פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבים בחלה יצאו מכאן לשם ר' אליעזר מחייב ור' עקיבא פוטר: **[מ"ב]** ... עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידיים מסואבות:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פ"ב ה"ד תמן תנינן תפוח פריסקו ונתנו לתוך עיסה וחמיצה הרי זו אסורה **קרנן העדה תמן תנינן**. בתרומות פ"י: **תפוח**. של תרומה: **שרסקו ונתנו**. כשהוא מרוסק לתוך העיסה של חולין וחמיצה הואיל ומחמת התרומה נתחמצה אסורה לזרים: **ה"ג ה"ז אסורה תני רבי יוסי מתיר**. **דמי פירות אין מחמיצין**:

מה פליגינן, כי פליגי: **במחמץ במימיו**. של התפוח וסברי רבנן דכמים הן ומחמיצין:

הכשרות, יצחק יעקב פוקס, התשס"ב. פ"ד הפרשת חלה. סע' ח' בצק שנילוש על דעת לבשלו כולו או לטגנו (במעט שמן), מן הדין – פטור מחלה. (שו"ע יו"ד שכט, ד) אכן, כשבליחתו עבה (ע"י גלגול ולא ע"י עירוב בכך כמו בכצקים נווליים) – ירא שמים מפרש ממנה בלילה ברכה, נאפה אפילו חלק מן הבצק – חייב כולו בהפרשה עם ברכה

סע' ט' בלילה רכה או נוולית המיועדת לבישול או לטיגון – פטורה מהפרשת חלה. אמנם כאשר נאפת בתנור י"א שחייבת בהפרשה לאחר אפיה (בצירוף בכלי או מפה, וההפרשה בברכה)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע; לא ממש; טפחא = טרנא – שני
משמעות, רבוי ממשע; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מוקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספוק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי ספוק – הקיש; השלישייה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מ"ד מ"ה דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.4 במדבר שלח יג,א

במדבר שלח יג,כ:

וַיִּקַּח הָאָרֶץ הַשְּׂמֹנֶה הָאֵלֶּם הַזֶּה אֶת-רֵזֶה הַיָּשָׁן וְהַיָּשָׁר עַל-אֶם-אֵלֶּם וְהַתְּחִנִּיּוֹתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרִי הָאָרֶץ
וְהַלְּמִים יָמִי בִּיכּוּרֵי עֲנָבִים:

אם הפירות הפקר – אין בעיה לקחתם. אבל אם הפירות של גויים, וגזל הגוי אסור, כיצד צוה משה לקחת לקחו פירות (יג,כג) וַיִּקְרָאוּ
מִשֵּׁם זְמוּרָה וְאַשְׁכּוּל וְגו'. הדבר מוסבר ב-ספר הפרשיות, הרב כ"טוב, סעיף וראיתם את הארץ, ... וְהַתְּחִנִּיּוֹתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרִי
הָאָרֶץ – צריכים היו חיזוק, לפי שהימים ימי ביכורי ענבים והשומרים מצויים בכרמים. שלא יפחדו בלקחם מפרי הארץ פן יכירו בהם
שהם מרגלים. וְהַתְּחִנִּיּוֹתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרִי הָאָרֶץ – ... ומשה כשצוה, סבר שכבר נוחלים ומוחזקים בה ובפירותיה בכיבושם, לכך
אמר וְהַתְּחִנִּיּוֹתָם – לשון חזקה - וְלִקְחָתָם מִפְּרִי הָאָרֶץ בהיתר.

המלה ומתבנית הטעמים של מלת וְהַתְּחִנִּיּוֹתָם – קדמא זקא-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, זה שהם עומדים לכבוש
הארץ הרי היא כבר ככבושה ובחזקתם מעכשו ולכן נוטלים משלהם בהיתר.

וְהַלְּמִים – קדמא זקא-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, חיבור אל ענין עץ הדעת למאן דאמר שהיה גפן, והשפעתו
השליטת עכשו (ע"פ זוהר)

במדבר שלח יג,כא:

וַיַּעֲלֵוּ וַיִּתְּרוּ אֶת-הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר-צֶן עַד-רְחֹב לְבָא חַמָּת:

טפחא מונח אתנח מרכא טפחא מרכא סלוק – תבנית טעמי בר' א,א בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: בת שבעה טעמים
מורכבת על עשר מלים

בחצאי פסוק בר' א,א 3 מלים – כאן 4 מלים, 4 מלים – כאן 6 מלים.

ספר הפרשיות – הרב כ"טוב, שלח – סעיף מאמרי זההר אמר ר' שמעון: מפרשה זו אלמד סוד החכמה וישמעו ממנה סודות
עליונים ויקרים: ... אֶת-הַהָר – גי' תור"ה ... וְשֵׁם אַחִימֵן שֵׁשִׁי וְתַלְמִי – אלו מחלוקות כגון טמא וטהור, אסור ומותר, עונשין ומתן
שכר, אלו דרכי תורה ודקדוקיה שהם ילידי הענגק – שבאין מסטרא דגבורה, וְחִבְרוֹן שִׁבְעֵי שָׁנִים נִבְנְתָה – אלו הם שבעים פנים
של תורה, שבעה פנים יש לה ולכל צד עשרה, וְחִבְרוֹן – זו תורה שהשתדל בה נקרא חבר, לִפְנֵי צֶעַן מִצְרַיִם – זו תורה שבעל-פה
... היוצאת מתורה שבכתב ...

במדבר שלח יג,ז:

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְחַזֵּר אֶת-הָאָרֶץ כְּנָעַן וַיִּנְאֲמָר אֲלֵהֶם עַל-זֶה בָּנִינוּ וְעַלִּיתֶם אֶת-הַהָר:

במדבר שלח יג,כב:

וַיַּעֲלֵוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּרוּ אֶת-הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר-צֶן עַד-רְחֹב לְבָא חַמָּת: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְחַזֵּר אֶת-הָאָרֶץ כְּנָעַן וַיִּנְאֲמָר אֲלֵהֶם עַל-זֶה בָּנִינוּ וְעַלִּיתֶם אֶת-הַהָר:

סיום הפסוק משתלב בדרשות ר' שמעון בזהר מפרשה זו אלמד סוד החכמה וגו' ומלמד על מתן תורה:
לְבָא חַמָּת – ל'שנה ב' אלפים 448 (= גי' חַמָּת) לבריאת העולם יצאו ממצרים וקבלו את התורה
וְחִבְרוֹן שִׁבְעֵי שָׁנִים נִבְנְתָה – אלו הם שבעים פנים של תורה, שבעה פנים יש לה ולכל צד עשרה,
שבעה פנים מספר המלים השהו למספר הטעמים ב-בראשית א,א הוא שבע והם בסיס לשבעה פנים, ולכל צד עשרה כגון עשר המלים בפסוק
במדבר שלח יג,כא וַיַּעֲלֵוּ וַיִּתְּרוּ אֶת-הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר-צֶן עַד-רְחֹב לְבָא חַמָּת: המקובצים ע"י מקפים לשבעה טעמים כמו טעמי בר'
א,א. וזה ענין וַיַּעֲלֵוּ וַיִּתְּרוּ שבעים פנים של תורה

במדבר שלח-לך יג,כז:

וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ וַיִּנְאֲמָרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ

וְנָם זָבַת חֲלָב וְדָבָשׁ הִוא וְזֶה-פְרִיָהּ:

הסבר על דרך הפשט

זָבַת - קדמא, ענין של התחלה כפ'רש"י (כז) זָבַת חֲלָב וְדָבָשׁ הִוא - כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים
בסופו (ראה סוטה לה,א).

חֲלָב וְדָבָשׁ הִוא – מרכא תביר טפחא, תבנית טעמים המלמדת על קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, ואינם מצטרפים, כאן קצת
אמת והרבה שקר על ארץ-ישראל.

הסבר על דרך האגדה

זָבַת – קדמא, בתפקיד מקדים שהארץ זבת חלב ודבש מעצמה בלי עבודת האדם, חֲלָב וְדָבָשׁ הִוא וְזֶה-פְרִיָהּ:

הסבר על דרך ההלכה

מלת בְּאָזְנוֹ מלמד על מעבר מרשות לרשות, כמו מן המדבר לארץ ישראל.

הכתוב זָבַת חֲלָב וְדָבָשׁ הִוא משמש כבסיס לשבעה משקין יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים (י"ד שח"ט ד"ם), כאשר הדבש כאן הוא
דבש דבורים (ראה רלב"ג) ולא רק דבש פירות.

טעם תרסא במלת וְנָם בתפקיד דרשת שיעור בכתוב אחריו

טעם קדמא במלת זָבַת כעין כלל הצריך לפרט הנדרש בתבנית הטעמים חֲלָב וְדָבָשׁ הִוא – מרכא תביר טפחא, תבנית טעמים המלמדת
על קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, כאן הוצאת משקין מרשות לרשות בשבת, ששונים בהלכותיהם לגבי הנושא.

בְּאָזְנוֹ - זקא-גדול בתפקיד של שלוש קבוצות של שיעורי משקין להוצאה מרשות לרשות בשבת, דרשת השיעורין מרומזת בטעם תלשא של
מלת וְנָם

ככתוב ב-משנה מסכת שבת פ"ח,מ"א (קבוצה א) המוציא יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה דבש כדי ליתן על הכתית שמן כדי
לסוך אבר קטן מים כדי לשוף בהם את הקילור (קבוצה ב) ושאר כל המשקין ברביעית (קבוצה ג) וכל השופכין ברביעית רבי שמעון

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סִלְקִי – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹנֵךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מֵרָאָה, רבוי; מֵרָאָה טִפְסָא – קב"ש עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְרָאָה תְבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְבִיר מֵרָאָה טִפְסָא – קבוצה שההלכה משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טִפְסָא – קב"ש עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְרָאָה תְבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְבִיר מֵרָאָה טִפְסָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה רַב-מַצְבַּע שֶׁל הַמְטַעֵם, בְּ"כ מַצְבַּע אֶחָד נִדְרָשׁ; סִסְיָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגוּלָּה – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְהָ קֶטֶן – 2; זִקְהָ גְדוּלָּה – 3; רַבֵּעַ – 4; ... זִקְהָ קֶטֶן ... זִקְהָ קֶטֶן מַצְבַּע פִּסְקוּס – הַשְּׁלִישִׁי: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֲוֵלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־שׁ – יוצא מהענין; קִדְמָא אֲוֵלָא – מלמד) דְרוּשׁ בְּפִסְקוּס בְּכַעֲנִין חֵלֶק מִ"ג מִדּוֹת דֵּר' יִשְׁמַעְאֵל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תֵּרְסָא – דְרוּשׁ בְּפִסְקוּס שֵׁנִי, מַחֲצַיָּה, עִקְוִיהָ; תְּלִישָׁא-גְדוּלָּה = תְּלִישָׁא – דְרוּשׁ בְּפִסְקוּס וּלְפָנָיו שֵׁנִי, מַחֲצַיָּה, עִקְוִיהָ, פִּרְ – דְרוּשׁ מֵהַפְּסוּק רֵעִין לְנוֹשָׁא אַחַר בְּהִלְכָהּ.

אומר כולן ברביעית ולא אמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן (למי שמקפיד עליהם, צרך אותם):

רלב"ג (כז-כח) והנה אמרו למשה בפני כל העם, שהארץ היא זבת חלב ודבש מרב דשנה ורעננותה, לטוב המרעה אשר שם לצאן, ולדבורים; או יהיה הדבש - דבש תמרים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ספ"ד רצז);

במדבר שלח-לך יג, לא:

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נֹכַח לַעֲלֹת אֶל-הָעָם כִּי-חֶזֶק הוּא מַמְנוֹ:

וְהָאֲנָשִׁים – קדמא ואזלא במלה אחת, עשרה המרגלים בדעה ובאמירה שוה

וְהָאֲנָשִׁים – קדמא ואזלא במלה אחת, בעושה תלוי המעשה, הם הגורם המרכזי להכשלת העם בבכיה לחינם ועונשה בכיה לדורות

במדבר שלח טו, ג – ה:

[ג] וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לְה' עֵלְמָה אֶל-זָבַח לְפָלֵא-נִדְרָ' אֵל בְּנִדְבָהּ אֵל בְּמַעֲדֵיכֶם

לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחַח לְה' מִן-הַבֶּקָר אֵל מִן-הַצֹּאן:

[ד] וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוּ לְה'

מִנְחָה סֶלֶת עֲשָׂרוֹן בְּלוּל בְּרִבְעִית הֵהִין שָׁמֶן:

[ה] וְגִין לְסֹף רִבְעִית הֵהִין תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה אֵל לְזָבַח

לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד:

ראה ויקרא מצורע יד, ספרא מצורע פרשה ב פרק ב (י) עדיין הדבר צריך, כשהוא אומר (במ' שלח טו, ה) תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה זו עולת מצורע, לְזָבַח להביא חטאת מצורע, אֵל לְזָבַח להביא את אשמו.

בתו"כ הבא יש שלוש הוכחות כי העשורונים הבאים עם בהמות המיטהר הם מנחת נסכים ולא מנחה הבאה בפני עצמה.

המשך ל-ספרא מצורע פרשה ב פרק ב (ט) ... וְשִׁלְשָׁה עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן לְבַהֲמָה, יִכּוּל לְמַנְחָה (הבאה לעצמה, שממנה רק קמיצה לאשים ואין עמה יין).

(טט – א) כשהוא אומר (וי' מצ' יד, ז) וְהָעֵלָה הַכֶּתֶן אֶת-הָעֵלָה וְאֶת-הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ לִימַד שְׂאִינָה אֵלָא מִנְחַת (נסכים לכל) בַּהֲמָה (שכשם שהעולה כליל לאשים, כך מנחת כל בהמה שמביא המיטהר כליל לאשים).

ספרא מצורע פרשה ב פרק ב (י) עדיין הדבר צריך (היינו לימוד זה אינו מספיק, א) אולי כוונת הכתוב וְאֶת-הַמִּנְחָה מַלְמַדַּת עַל מִנְחָה הַבָּאָה לַעֲצֵמָה שְׂאִינָה כְּלִיל לְאִשִּׁים, ולא נאמר כי דומה לעולה (הח"ת); (ב) שאפשר היה לומר שאחד מן העשורונים היה מנחת נסכים אל העולה שטעונה נסכים בכל מקום, ושניים האחרים היה מנחה בפני עצמה לא נסכים לחטאת ואשם שלא מצאנו להם נסכים בשום מקום (התורה"מ). (ג) וגם צריך לימוד אם יבא עמהם יין לנסכים כיון שהדבר חידוש (התורה"מ).

(טט – ב) (ולכן מביא לימוד נוסף הנדרש מפסוקים הבאים), במדבר שלח טו, ג – ה:

[ג] וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לְה' עֵלְמָה אֶל-זָבַח לְפָלֵא-נִדְרָ' אֵל בְּנִדְבָהּ אֵל בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחַח לְה' מִן-הַבֶּקָר אֵל מִן-הַצֹּאן: [ד] וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב

קָרְבָּנוּ לְה' מִנְחָה סֶלֶת עֲשָׂרוֹן בְּלוּל בְּרִבְעִית הֵהִין שָׁמֶן: [ה] וְגִין לְסֹף רִבְעִית הֵהִין תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה אֵל לְזָבַח הָאֶחָד:

כשהוא אומר (במ' שלח טו, ה) תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה זו עולת מצורע, לְזָבַח להביא חטאת מצורע, אֵל לְזָבַח להביא את אשמו.

פ' הח"ח כשהוא אומר כפרשת נסכים (במ' שלח טו, ה) תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה אֵל לְזָבַח, ותיבות אלו יתירים דהא לעיל (טט – במ' שלח טו, ג) עֵלְמָה אֶל-זָבַח קרא בהם (טט – כבר כתבם) אלא הני ג' ריבויים על מצורע קאי וכדמסיים (טט – במ' שלח טו, ה) תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה זו עולת מצורע, לְזָבַח להביא חטאת מצורע, אֵל לְזָבַח להביא את אשמו.

מלמד הכתוב (במדבר שלח טו, ג – ה) כי כל אחד מקרבנות המצורע (עולה, אשם, חטאת) בא עם מנחת נסכים של עשורן סלת, ונסכים רביעית הין יין.

ההוכחה השלישית היא ממהר"ד וי' מצ' יד, כא ולכן אינה מוצגת כאן

במדבר שלח טו, ח:

וְכִי-תַעֲשֶׂה בֶן-בֶּקָר עֵלְמָה אֶל-זָבַח

לְפָלֵא-נִדְרָ' אֵל-שְׁלָמִים לְה':

בבלי מנחות צא, ב לומד (ג, טו) וַעֲשִׂיתֶם כָּל עֵלְמָה אֶל-זָבַח לְפָלֵא-נִדְרָ' אֵל בְּנִדְבָהּ אֵל בְּמַעֲדֵיכֶם פֶּרֶט לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחַח חֲזוּר וְכָל

והפסוק (ה, טו) וְכִי-תַעֲשֶׂה בֶן-בֶּקָר עֵלְמָה אֶל-זָבַח לְפָלֵא-נִדְרָ' אֵל-שְׁלָמִים לְה' יצא מן הכלל ופרט וכלל שנדרש ב-(במ' שלח טו, ג) ללמד על הכלל שכל סוג קרבן מהמוזכר ב-(ג, טו) יבוא בבהמה אחת אם המביא לא פירט אחרת ועם כל בהמת קרבן יבא נסכים משלה.

כאילו מסקנה זאת מרומזת בכלל בתראה (ג, טו) לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחַח לְה' - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, יצא מן הכלל לידון בענין כענינו יצא להקל ולא להחמיר, שהמפלא נדר או נדבה וסתם דבריו, התחייב בבהמה אחת בלבד ונסכיה.

ראה קדמא מהפך פשטא - כלל הצריך לפרט, גרשיים מהפך פשטא, כלל ופרט

במדבר שלח-לך טו, יד: וְכִי-יָגִיד אִתְּכֶם גֵּר אֵל אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם לְדַרְתֵּיכֶם וְעָשָׂה אִשָּׁה רֵיחַ-נִיחַח לְה' כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֶן יַעֲשֶׂה:

(במ' שלח טו, יד) ... אֵל אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם לְדַרְתֵּיכֶם – מהפך פשטא מונח זקף-קטן במלה אחת,

(במ' שלח טו, יד) ... לְדַרְתֵּיכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ע"פ ספרי והתורה והמצוה, להודיע כי תמשך קבלת גרים גם בדורות שאין בהם קרבנות. ראה (טו, טו). השוואת כניסת גרים לישראל לכניסת ישראל עצמם. אפשר כי אֵל אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם –

מהפך פשטא, נדרש להוציא את ההשוואה ממשוטה המלאה (ברית מילה, טבילה, קרבן). כי לגבי הקרבנות יש שני שינויים: (א) ישראל

נכנסו לברית בעולות פרים או כבשים (חגיגה ו, ב) כנאמר ב-(שם' מש' כד, ה) וַיִּשְׁלַח אֶת-נַעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֵוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים

שְׁלָמִים לְה' פְּרִים: ואילו ע"פ תורה תמימה הערה כח) ומהו קרבן הגר, עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולה.

(ב) ובזה"ל שאין קרבן צריך מילה וטבילה (בלבד), וכשיבנה ביה"מ"ק יבא קרבן [תורה תמימה הערה כח)].

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סְלוּק = סוף-ספוק (נקראים קוטרם ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹדֵף פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מראָה, רבוי; דְּרָאָה – מצרף; תְּבִיר – מחלק; מַעֲטָה, לא ממש; טַפְסָא = טרָאָה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טַפְסָא – קב"ש עשוייה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סִפְסָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; דְּרָאָה סִפְסָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְ-קִטְן – זקף-גדול – 3; רִבֵּעַ – 4; ... זִקְ-קִטְן ... זִקְ-קִטְן כַּחַז סִפְסָא – הקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדמות; אִילָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֶשׁ־שׁ – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאִילָא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תִּישָׁא-קִטְנָה = תִּישָׁא – דרוש בפסוק שער, מוֹחֲצָה, עִקְרָה; תִּישָׁא-גְדוּלָה = תִּישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוֹחֲצָה, עִקְרָה, פִּיר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.5 במדבר שלח יג,א (התשע"ה)

במדבר שלח-לך יג,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֵאמֹר כְּנוֹטְרִיקוֹן לֹא אִמּוֹר וְהַמּוֹדֵג בְּטַעַם סְלוּק כְּמַגְבִּיל, במדבר שלח-לך יג,ב: שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָל נְשִׂיא בְהֵם: במדבר שלח-לך יג,ג: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל-פִּי ה' כָּלֵם אַנְשִׁים רְאִשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל הַהֵם: דְּבָרִים א,כג: וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וַאֲקַח מֵכֶם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט:

במדבר שלח-לך יג,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֵאמֹר כְּנוֹטְרִיקוֹן לֹא אִמּוֹר, וטעם סְלוּק כְּמַגְבִּיל לְדְבָרִים אַחֲדִים, כפי שמתברר ע"פ מעשי ה' מעשי תורה פרק כב (פרשת שלח) ... (א) שלא יאמר משה שהצווי שבכתוב אחריו (במ' שלח יג,ב) שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים הוא מהש"י. משה רצה להימלך בשכינה, והשי"ת ראה שאינם מאמינים בנצחון ניסי (שאינן להם יכולת לקחתה אבל אני הוא הנותן) ואם ישיב שלא ישלחו יחזיקו בקטנות אמונה וישובו לנסות ה', לכן מיהר הקדוש ברוך הוא בדיבור זה לֵאמֹר שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים למשה שישלח מבלתי שיאמר להם שצריך המלכה בשכינה, ... רצה לומר לדעתך מעצמך בלתי המלכה, ומטעם זה אמר משה וייתב הדבר בעיני, כי לא הורשה לומר שכבר הקדוש ברוך הוא ציוה לשלוח.

(ב) שלא לתת לעם מקום לטעות שהם המשלחים ויתחייבו המרגלים להשיב לשולחם (העם) ומזה ימשך לעם מכשול, אלא ישיבו אל משה לבדו. ולכן נאמר שלח לך, וכן נאמר וישלח אותם משה, ואומרו (דב' א,כג) וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר, לא אמר וייתבו דבריכם רק הדבר, רצה לומר בזה שענין השליחות היה טוב בעיניו לעשותו הוא, לא שהם יעשוהו.

ומה שנאמר (במ' שלח יג,ב) תִּשְׁלַחוּ כָל נְשִׂיא בְהֵם, אין פירושו שישלח נשיאים, שראשים נקראו לא נשיאים, רק פירושו שכל הנשיאים עם משה יהיו הם המשלחים, לא כל העם כאשר ביקשו הם, ואומרו כָּל נְשִׂיא בְהֵם שב אל אומרו לְמִטָּה אֲבֹתָיו, פירושו למטה שיש בו נשיא, כי שבט לוי לא היה להם נשיא. ואומרו עַל-פִּי ה', כפשוטו שבציווי הקדוש ברוך הוא שלחם משה, וזהו שנאמר (במ' שלח יג,ג) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל-פִּי ה', שציוה שלא יהיו הם המשלחים רק הוא, וכל זה עשה הקדוש ברוך הוא להציל ישראל מן המכשילה.

שְׁלַח-לְךָ – מקף כרב-מצב מי המשלח ולכן למי חייבים המרגלים תשובה: (א) העם הוא המשלח (ב) משה הוא המשלח. משה המשלח מחייב תשובה אליו להציל המרגלים והעם מלהיכשל בחוסר אמונה בנצחון ניסי, ובהוצאת דיבת הארץ רעה. אחרי שביררנו מי המשלח יתברר כי שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים – מונח רביע מדגיש אלו תכונות חיפש משה באנשים ששלח למשימה כדי שיהיו מחויבים אליו כמשלח (ובהעלם מחויבים לה' שצוה את משה לבחור אנשים מתאימים שלא תצא מכשלה מהשליחות).

בבלי סוטה לד,ב ... שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים – אמר ריש לקיש: שְׁלַח-לְךָ – מדעתך, וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו? והיינו דכתיב: (דב' א,כג) וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר, אמר ריש לקיש: בְּעֵינֵי – ולא בעיניו של מקום.

ילקוט שמעוני תורה פרשת דברים רמז תתד ... לכך נאמר (דב' א,כג) וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר, וַאֲקַח מֵכֶם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אַנְשִׁים מִן (טט – א) הברורים (אפשר שמשמעה כמו בתיב"ע ברירין = נבחרים) שבכם (טט – ב) מן המסולתיין (טט – נקיי הדעת) שבכם, רמב"ן במדבר יג והשם צוהו שישלח אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו וגו' כענין שנאמר בשמואל (ש"א ח ז) שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם. והנה האנשים האלה לא נקבו בשמות על פי השם כאשר היה בפקודים (לעיל א – ה טו) ובחלוק הארץ (להלן לו יט – כח), כי מצות ה' לא תבא בה תקלה לעושיה ושומר מצוה לא ידע דבר רע, רק הוא יתברך צוה למשה אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ וגו' ושיהיו (טט – ג) נשיאים (טט – בעלי תכונות המכשירות אותם להיות בעתיד מועדים לנשיאות השבט), ומשה מדעתו בירר את אלה ושלחם, והם גמלו לנפשם רעה:

אלשיך דברים א ... ואקח אנשים כו' שהוא (טט – ד) חשובים ראשי שבטים איש אחד לשבט, בעל הטורים – שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים ס"ת חכם. (טט – ה, ו, ז, ח) חכמים וצדיקים, שרי חמשים. זכר חיים – עה"ת הרב חיים יהודה מאיר מויו"ניץ השמטה לפר' שלח ע' רנו (אוצר החכמה) תרגום יונתן תרגם אנשים – גוברין חריפין, (חכמים חריפין שבגלל חריפותן מכריעים נגד המקובל אחרי רבים להטות)

אִישׁ אֶחָד – חשיבות, כ-רשב"ם (טט – ה) גיבורים, שאינם יראים, ראויים ללכת בארץ נכריה, מתחזקים לשאת מפרי הארץ, וב-בעה"ט יג,כ כאנשים גבורים לקחת ולא תגורו מפני איש רשב"ם כָּל נְשִׂיא בְהֵם עיקר פשוטו כך: כל אלה שנים עשר אנשים תקח מאותם שבישראל (טט – ט) שנשא אותם לבם ללכת, שתכוין את העם מי האיש שירצה ללכת לרגל את הארץ, ומאותם שיאמרו ללכת תקח ותבחר מהם שנים עשר וכו' כָּל נְשִׂיא בְהֵם הטעם שתחת כָּל מוכיח פירושו, כל אלה הי"ב הנה יהיה נשיא באותם המתנדבים ללכת, כמו (תהלים ח,ז) הַמְשִׁילָהוּ בְּמַעֲשֵׂי יְהוָה כָּל שְׂתָה תַחַת-רַגְלָיו:

סכום: שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבע, אלו התכונות שחיפש משה באנשים ששלח למשימה: (טט – א) הברורים (אפשר שמשמעה כמו בתיב"ע ברירין = נבחרים) שבכם (טט – ב) מן המסולתיין (טט – נקיי הדעת) שבכם, (טט – ג) נשיאים (טט – בעלי תכונות המכשירות אותם להיות בעתיד מועדים לנשיאות השבט), (טט – ד) חשובים ראשי שבטים (ראשי בית אב, משפחות), (טט – ה, ו, ז, ח) חכמים וצדיקים, שרי חמשים, (טט – ה) גיבורים, שאינם יראים, ראויים ללכת בארץ נכריה, מתחזקים לשאת מפרי הארץ, (טט – ט) שנשא אותם לבם ללכת, שתכוין את העם מי האיש שירצה ללכת לרגל את הארץ,

וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן – פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים כפשט הכתוב, (א) קהלת רבה (וילנא) פרשה א [יג] ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה, מהו ולתור בחכמה תור לחכמה לעשות תואר לחכמה (ע"י קיבוץ חכמים ועיון בספרים), המד"א (במ' שלח יג,ב) שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן, מכאן מובן גם שהתיירים היו צריכים להיות חכמים. רמב"ן ... אז נמלך משה בשכינה, ונתן לו השם רשות ואמר לו (במ' שלח יג,ב) שְׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן, וידעוה ויגידו לכם ועל פיהם תתיעצו בענין הכבוש:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפיסת ההשקפה: אֲתָנָה, סְלוּק – סוף-ספוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹחֵךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא – רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טַפְסָא = טַרְקָא – שני משמעות, רבוי מפשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְפָּא – רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סְפָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זְרָקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זְקָא-קָטָן – 2; זְקָא-גְדוֹל – 3; רְבִיעַ – 4; ... זְקָא-קָטָן ... זְקָא-קָטָן בחצי ספוק – הקיש; תְּשִׁילִישִׁית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֹלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֶשׁ־סֵיף – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֹלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קָטָנָא = תְּרַסָּא – דרוש בפסוק שער, מוֹחֵזֵק, עִקְרִיה; תְּלִישָׁא-גְדוֹלָא = תְּרַסָּא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוֹחֵזֵק, עִקְרִיה; פֶּר – דרוש מהפסוק רציון לנושא אחר בהלכה.

(ב) **מדרש תנחומא (בבב) פרשת שלח סימן א (במ' שלח יג,א) וַיְדַבֵּר ה' ... (במ' שלח יג,ב) שְׁלַח-לְךָ אֲנֹשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן.**
כך דרש רבי תנחומא בר אבא, ילמדנו רבינו מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים, כך שנו רבותינו אין מפליגין בספינה לים הגדול שלשה ימים קודם לשבת, בזמן שהוא רוצה להלוך במקום רחוק, אבל אם מבקש לפרוש כגון מצור לצידון, מותר לו לפרוש אפי' בערב שבת, שהדבר ידוע שהוא יכול לילך מבעוד יום, והנה ימלי בשלוחי הרשות, אבל בשלוחי מצוה מותר לו לפרוש באיזה יום שירצה, למה שהוא שליח מצוה, ושליח מצוה דוחה את השבת, וכן אתה מוצא בסוכה, שנינו שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, שאין לך חביב לפני הקדוש ברוך הוא כשליח שהוא משתלח לעשות מצוה, ונותן נפשו להצליחותו, ואין לך אדם שנשתלחו לעשות מצוה ונתנו את נפשם להצליח בשליחותו, כאותן שנים ששלח יהושע בן נון, [שנאמר וישלח וגו'] שנים אנשים מרגלים חרש המרגלים כשלוחי מצוה לא חייבים לשמור שהת וצאיכים להיות מוסרי נפש לביצוע שליחותם.
למאן דאמר שמתן תורה היה ביום ז' סיון שהיה שבת, אז בשנה פשוטה של 354 יום, שנה אח"כ ז' סיון היה ביום רביעי בשבוע. נחשב את יום יציאתם לדרך מתשעה באב שבילילו העם בכה בגלל דבת המרגלים על ארץ-כנען. המרגלים הגיעו בחזרה במנחה של ח' מנחה-אב, וארבעים יום קודם היה יום יציאתם לדרך, לכן המרגלים יצאו ביום כ"ח סיון. כ"ח סיון הוא 21 יום אחרי ז' סיון, לכן גם היה ביום ד' היינו בתוך שלושה ימים לשבת. וב-סדר עולם סוף פ"ח נסעו מחצרות ובאו למדבר פארן בכ"ח סיון וב-לקח טוב על (במ' שלח יג,ג) וַיִּשְׁלַח אַתָּם מִלְּפָנֵי מֹדֶבְרַת פָּאָרָן זֶה הָיָה בַתְּשֻׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּסִיּוֹן. (שהו יום חמישי בשבת בתוך שני ימים לשבת). בהיותם שלוחי מצווה יצאו לדרך ארוכה בפחות משלושה ימים לשבת ודחו את השבת בשש השבתות שהיו בתוך ה-40 יום.
עתה יוסבר הפסוק כך:

(במ' שלח יג,ג) **שְׁלַח-לְךָ** – מקף כרב-מצב של (א) שליח לדבר רשות (ב) שליח לדבר מצוה.
אִישׁ אֶחָד – מונח תלישא-קטנה, כעין שני טעמי תרסא, תרסא אחת – שיעור זמן יציאה לדרך קודם לשבת לדבר רשות למקום רחוק, לא בפחות משלושה ימים לשבת, במקום קרוב בתוך יום. אבל שליח לדבר מצווה יוצא בכל יום שירצה ואז תרסא, בשם תלישא תרמו לכעין עקירה היינו דחית שבת מפני שליחות המצוה.

תרסא אחת בתפקיד כעין אומדנא, היינו עריכת אומדנא על הארץ ועל יושביה כנאמר להם ע"י משה ב-(במ' שלח יג,ח כ) (יח) וַיִּרְאוּם אֶת-הָאָרֶץ מֵהַרְּאִי וְאֶת-הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַתְּנֹק הוּא הַרְּפָה הַמַּעֲט הוּא אֶם-רָב: (יט) וַיִּמָּה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-הוּא יֹשֵׁב פָּה טוֹבָה הוּא אֶם-רָעָה וַיִּמָּה הָעָרִים וַיִּמָּה הָעֵרְוִים אֲשֶׁר-הוּא יֹשֵׁב בְּתוֹכָהּ הַבְּמַחְנִים אִם בְּמַכְצְרִים: (כ) וַיִּמָּה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אֶם-רָעָה הַגִּישָׁה עַל אֶם-אֵין וְהַתְּנֹקֹתֶם וְלִקְחֹתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִימִים יָמִי בְּכֹנְרֵי עֲנָבִים: **וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן** טעם זקף-קטן במלת **כְּנָעַן** עשוי לרמוז לשתי מטרות באומדנא (א) אומדנא רוחנית (במ' שלח יג,ג) הַגִּישָׁה עַל אֶם-אֵין הערכה היש בארץ צדיקים שזכותם מגינה על יושביה. (ב) אומדנא של טכסיסי כבוש כפי' **רמב"ן** ... אז נמלך משה בשכינה, ונתן לו השם רשות ואמר לו (במ' שלח יג,ב) **שְׁלַח-לְךָ אֲנֹשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן**, וידעוה ויגידו לכם ועל פיהם תתיעצו בענין הכבוש:

אִישׁ אֶחָד - קדמא ואולא, תבנית הטעמים מלמדת שיש כאן כעין כלל מלמד, המלים **אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד** הם פרט ראשון, והפרט השני הוא **לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ** - מהפך פשטא זקף-קטן,
כָּל – המילה משמשת כעין כלל סוגר. לפנינו תבנית כעין כלל ופרט וכלל. ואין בכלל הראשון אלא מה שיש בפרט. הכלל הסוגר מרבה על הכלל הפותח מעין הפרט, היינו לפי תכונות הפרטים. לכן העשרה המרגלים האחרים היו אמורים להיות בעלי תכונות הדומות ליהושע וכלב וכן בדבקותם בה'.

ביאור הפרט ע"פ **מאור ושמש אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו** רומז ליהושע בן-נון ולכלב בן-יפונה, אחד לכל מטה ולכן לא כתוב למטה אבותיהם, שהם יתורו את הארץ ויאמרו שבחה. (אמנם מאור ושמש סיים פירושו כך: לפי זה פירוש רש"י הוא כך; אני איני מצוה לך לשלוח י"ב איש רק שנים, ואם ילכו יותר חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות וכו')

הכתוב **לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ** מלמד על כוונת העם בשליחת המרגלים לידיעה על גשמיית הארץ, אם טובה אם רעה, ומצד קטנות אמונה סברו שיצטרכו לכבשה בדרך הטבע, ועוד שכל מטה רצה לברר חלקו לפני שינתן לו בגורל מעם ה'. **זכר חיים – עה"ת** מלמד שרבים אמרו שלא הגיע העת לירש הארץ, שעדיין אין זכות הדור גורם לירש הארץ.

לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ - מהפך פשטא זקף-קטן, תבנית הטעמים של הפרט השני מרמזת שעשרה המרגלים פרט ליהושע וכלב, שכפי שמלמד הכלל הסוגר נבחרו מפני דמיון תכונותיהם ליהושע וכלב ודבקות בה' כמותם, היו צריכים להפוך מפשט כוונת העם, ללכת אחרי חריפות יהושע וכלב ולשוב אל משה ששלחם מאוחדים עם דעת יהושע וכלב שהארץ ירושה מאבותינו וכיבושה יהיה ע"ה ה' וה' אמר לעלות ולכבוש אז נעלה וה' יעשה. אבל עשרה המרגלים האחרים היו להם פניות אישיות שלא יוכלו ללמוד תורה כמו במדבר ללא טרדות, ושבראץ ישראל ימנה משה ראשים אחרים לכן לא הפכו מכוונת העם לידיעה על גשמיית הארץ והוציאו דבת הארץ רעה.

נחזור שוב לפי **רשב"ם** ונבארו בהקשר לתבנית הדרושה של כלל ופרט וכלל.
כָּל נְשִׂיא – ע"פ **רשב"ם** הטעם שתחת **כָּל** (טפחא) מוכיח פירושו, כל אלה הי"ב הנה יהיה **נְשִׂיא** באותם המתנדבים ללכת, כמו (תהלים ח,ח) **תִּמְשִׁלֵּהוּ בְּמַעֲשֵׂי יְדָיֶךָ כָּל שְׂתָה תַחַת-רַגְלָיו:**

(א) טעם טפחא של **כָּל** משמש כפוחט טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **נְשִׂיא כָּהֵם**,
(ב) **כָּל** - טפחא ללא מרכא לפניה, האפיון המשותף פועל על כל התבנית הכתובה לפני-כן לרבות כעין הפרט.
ע"פ **רשב"ם** היו רבים שנשא אותם לבם ללכת, **רשב"ם** תקח מאותם (הרבים) שבישראל שנשא אותם לבם ללכת, ... ומאותם שיאמרו ללכת תקח ותבחר מהם שנים עשר (**בָּהֵם**) – סלוק שתגביל את הבחירה אל אלו שטעם מרכא במלת מ **נְשִׂיא** מרבה במ תכונה שראויים להיות **נְשִׂיא**. וכפי' **בעל הטורים** שעתה הם אמנם חכמים וצדיקים, אך עדיין שרי חמשים. ואכן מתוך י"ב מרגלים יהושע בן-נון התמנה לנשיא (כעין מלך) עם ישראל, וכלב בן-יפונה התמנה לנשיא שבט יהודה. מה שמלמד מה היו שאר המרגלים בכה אם היו מתנהגים כמו יהושע וכלב.

ע"פ פי' **אלשיך** מגמת העם הייתה לשלוח אנשים ריקים מדלת העם, כמשפט המרגלים, ועל כן לא שמו לבם אם יסתכנו. אבל הסכנה הייתה שהם יהיו קטני אמונה, גם חסרי יכולת הערכת הארץ ויושביה, ובעקבות מה שיראו בארץ כנען יעדיפו להישאר במדבר או אפילו לחזור למצרים, כפי שגם קרה לעשרה מן המרגלים שנבחרו בקפידה. לכן צוה ה' למשה להוציא מן הפשט של חשיבת העם כמרומו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סִלְקִי = סוף-הסוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מִדְּךָ פִּשְׁטָא – מוציא פשט; מִרְכָּא = מאריך, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טַפְּחָא = טרף – שני משמעות, רבוי מתפשט; מִרְכָּא טַפְּחָא – קב"ש שמשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְּחָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְּחָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְּחָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מִקְּף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סִסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סִגְלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-קִטְן – 2; זִקְף-גְּדוּל – 3; רִבְעִי – 4; ... זִקְף-קִטְן ... זִקְף-קִטְן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדמות; אִילָא = גִּישׁ = גִּישִׁי – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאִילָא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תִּישָׁא-קִטְנָא = תרסא – דרוש בפסוק שער, מציצה, עקירה; תִּישָׁא-גְּדוּלָא = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציצה, עקירה; פִּיר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

בתבנית הטעמים של **לְמַטָּה אֲבָתְיוֹ תִשְׁלַחוּ** – מהפך פשטא זקף-קטן, ולשלוח אחרי ברור **אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד ... כָּל נְשִׂיא בְּהֵם** ועדיין היה צריך להכוננת ה' כנאמר ב-(במ' שלח יג), **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מוֹשֶׁה** ומה שהיה לו למשה לעשות, שהוא לברר מי ומי ההולכים שיהיו צדיקים עשה הוא (שם) יתברך. וזהו **עַל-פִּי ה'** והוא מאמרם ז"ל (ילקוט שלח רמז תשמב), שהיה הקדוש ברוך הוא אומר פלוני צדיק הוא וכו', כי כשרים היו באותה שעה. ואומרו **מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן** שהוא מיותר (וגם מרומז בטעמי התבנית מרכא טפחא, יתור לרבות). הוא לומר שבשלחם **מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן** היו כלם אנשים, כלומר צדיקים, אך אחרי כן נתקלקלו:

ובדרך פנימיות התורה מובא חלק מהסברו של **מלבי"ם** – **ארץ חמדה (במ' שלח יג), אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטָּה אֲבָתְיוֹ תִשְׁלַחוּ**. מבואר בדברי האר"י ז"ל כי נשמת השבטים נתלבשו במרגלים כ"א בנשיא שלו, ונשמת לוי נתלבש ביהושע כי לוי לא שלח מרגל בפועל. ועז"א **אִישׁ אֶחָד לְמַטָּה אֲבָתְיוֹ דוֹקָא** כי האבות הם השבטים נתלבשו בהם. ואומר (במ' שלח יג), **רֹאשִׁי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵמָּה**: לפי זה **לְמַטָּה אֲבָתְיוֹ תִשְׁלַחוּ** – מהפך פשטא זקף-קטן, שני למודים (א) כהוסבר לעיל שנשלחו אנשים נעלים בעם ולא פשוטים כמחשבת העם (ב) שליח כל שבט היה מלווה בנשמת אבי השבט.

במדבר שלח-לך יג,ג: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן עַל-פִּי ה' כָּלֵם אַנְשִׁים רֹאשִׁי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: וַיִּשְׁלַח – קדמא, ללמד שאפשר כי פרשת המרגלים הוקדמה במיקומה להיות סמוכה לפרשת מרים, כדי שיראו זאת הצדקת שלקתה ע"י לשון הרע ויסתכלו ולא יוציאו דבה (רא"ש) אבל מבחינת זמנה ארעה אחרי פרשת קרח. אפשר שמרמז למה שכתב **אליה מזרחי, הרב אליהו מזרחי** בפירושו על רש"י עה"ת (אוצר החכמה) ע' 77 (א,ו), (רש"י) כתב בפרשת שלח לך ששילוח המרגלים היה קודם מחלוקתו של קרח ובפרשת אלה הדברים כתב וחצרות זו מחלוקתו של קרח שהיא קודם שלוח המרגלים כדכתיב (במ' בה' יב,טו) **וְאַחַר נִסְעוּ הַגָּם מִחֲצֵרוֹת וַיִּחַזְּנוּ בְּמִדְבַר פְּאָרְזָן: פ** וכתיב (במ' שלח יג,ג) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן** והן אגדות חלוקות בהכרח. ובחומש אוצר הראשונים – ד הרב יוסף דב אסיא (עורך) כתב כי פר' קרח קדם לפ' מרים והיא קדמה לפר' המרגלים

ע"פ **הפ"י על ספורנו** (אוצר החכמה) למדבר פארן חלקים רבים, והחלק שעליו חל הענין הוא רק קדש ברנע שאליה שבו המרגלים (במ' שלח יג,ה – כה) **וַיִּשְׁבּוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם: (כ) וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַר פְּאָרְזָן קְנֻשָׁה וְגו'**

רמב"ן דברים לג,ב וַיִּתֵּן מוֹשֶׁה לְמֹשֶׁה לְמֹשֶׁה – כי אחרי נסעם מסיני במסע ראשון שכן הענין במדבר פארן, ומשם שלח מרגלים שנאמר (במ' שלח יג,ג) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן**, ונתנדה העם ולא היה הדבור עם משה עד שבאו לשעיר בגבול בני עשו בסוף הארבעים לרמב"ן אפשר שמרומז במרכא תביר מרכא טפחא שמפני חטא המרגלים ענין אחד זה נדוי העם ענין אחר חסרון דבור ה' אל משה. **פרושי ר' יהודה החסיד** (אוצר החכמה) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן עַל-פִּי ה'.** ואחכך (במ' שלח יג,ג) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מוֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן,** שתי שליחיות הללו למה לי? פי' אבי מתחילה שילחם בפרהסיא בפני ישראל וחשב משה שמא יש מרגל שיגיד לכנענים, אחריכך בלילה אמר להם אל תלכו בדרך ישרה שלא יארבו לכם על הדרך. וניתפשו אתכם אלא תלכו בדרך עקלתון (במ' שלח יג,ג) **עָלוּ זֶה בְּנֹגֵב וְעָלִיתֶם אֶת-הַהָר:** מצד אחר כדי שתראו כאילו אתם באים ממדינת שמעם ארץ ישראל. (מ,ק, מושב זקנים)

ילקוט חדש משה ומעלתו ודורו ומעלתם ומעלת כל הנביאים (אוצר החכמה): **קמח** כששלח משה מרגלים, אמר להם אל תכנסו כנגבים. אם יאמרו לכם על מה באתם, תאמרו להם על חמשה תאנים [ועל חמשה רמונים] ואשכול אחד של ענבים. ואם יאמרו לכם שמא לעקר אילני עבודה זרה ולקוץ אשרה, תאמרו להם לאו. נכנסו כשלושים וכחמשים, והגיע לחברון ונטלו משם חמשה תאנים וחמשה רימונים ואשכול אחד, צוח בהם תלמי צוחה אחת ונפלו על פניהם ארצה. לאחר שנתישבה דעתם, אמר להם על מה באתם, והלא כל העולם כולו של אליהם הוא, ולמי שהוא רוצה נותנו, [אמרו להם לאן], שגורם בשלום ולא הרגום, ובשכר זה שייר מהם הקדוש ברוך הוא עד גלות הבית האחרון, ויש אומרים עד אותה שעה [ע"ש באריכות ד"ה (במ' שלח יג,ג) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן**], בשם **תנא דבי אליהו (רבה כט)**: **אֹתָם מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן** – מרכא תביר מרכא טפחא – קבוצה עם הלכה או ענין לא שוה לפרטיה; המרגלים נכנסו כשלושים וכחמשים והציגו עצמם כסוחרים פירות,

מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן – תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה או הענין חל רק על חלק מפרטיה; באו על עסקי פירות הכחישו שבאו לעקור עבודה זרה למיניה.

ב-(במ' שלח יג,ג) **עלה נושא של שליח מצוה העוסק במצווה פטור ממצווה אחרת**

ב-**מדרש תנחומא (בובר) פרשת שלח סימן א (במ' שלח יג,ג) שְׁלַח-לֶךְ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן. כך**

דרש רבי תנחומא בר אבא, ... שלוחי מצוה מותר לו לפרוש באיזה יום שירצה, למה שהוא שליח מצוה, ושליח מצוה דוחה את

השבת, נמשך כאן נושא זה עם ההלכה ב-**שו"ע או"ח הלכות תפילין סי' לה, ס"ח**

* **כותבי תפילין ומזוזות * הם (כד) ח ותגריהם (כה) ח ותגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים, פטורים מהנחת תפילין כל היום, ט**

זולת בשעת ק"ש ותפלה. הגה: * ואם היו * (כו) צריכים לעשות מלאכתן בשעת ק"ש ותפלה, * (כז) אז פטורין מ"ק"ש ותפלה ותפילין. * (כח) דכל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת * (כט) אם י צריך לטרוח אחר האחרת, אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא טרוח, יעשה שתיהן (הגהת אשרי בשם אי"ז ור"ן פ' הישן). (ראה בפירוט ביאור הלכה סימן לה, וספר חיי משה חלק ו'. תודות לרב י"מ רושצקי הי"ו)

מצב העוסק במצווה פטור מכל מצווה אחרת. מצב עוסק במצווה פטור ממצווה אחרת אם צריך לטרוח אחר האחרת. מצב עוסק במצווה אם יכול לעשות מצווה אחרת כאחת בלא טרוח יעשה שתיהן.

נקשר הלכה זאת לתבניות הטעמים ב-(במ' שלח יג,ג)

אֹתָם מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן – מרכא תביר מרכא טפחא – קבוצה עם הלכה או ענין לא שוה לפרטיה, בנושא העוסק במצווה פטור ממצווה אחרת. מצב עוסק במצווה פטור ממצווה אחרת אם צריך לטרוח אחר האחרת. מצב עוסק במצווה אם יכול לעשות מצווה אחרת כאחת בלא טרוח יעשה שתיהן.

מוֹשֶׁה מִמְדָּבָר פְּאָרְזָן – תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה או הענין חל רק על חלק מפרטיה; מצב העוסק במצווה כמו שליחות המרגלים, פקוח נפש, טיפול במת וקבורתו, פדיון שבויים, קבלת פני רבו פטור מכל מצווה אחרת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח

המצוות ההשעיות: אֲתָנָה, סִלְקִי – סוף-ספוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מִדְּקַי פֶּשֶׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא – מִרְכָּא, רבוי; דִּרְגָא – מצרף; תִּבְרָ – מחלק; מַעֲטָ, לא ממש; טַפְסָא – טרף – שני משמעות, רבוי מתפשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב"ש ששעויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דִּרְגָא תִּבְרָ טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מִרְכָּא תִּבְרָ טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תִּבְרָ מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְּף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סִסְקַי – סדור שנחלק, השלים והחלק נדרשים; זִרְקָא סִגְלָ – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשֶׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-קָטָן – 2; זִקְף-גְּדוֹל – 3; רִבְעִי – 4; ... זִקְף-קָטָן ... זִקְף-גְּדוֹל – בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אִולָא = גִּישׁ = גִּישִׁיִּם – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאִולָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות ד' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קַטְנָא = תּוֹסָא – דרוש בפסוק שער, מוֹחֲצָא, עִקְרִיה; תְּלִישָׁא-גְּדוֹלָא = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוֹחֲצָא, עִקְרִיה; פֶּר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.6 במדבר שלח יג,א (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

במדבר שלח טו,א: פ וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: מופע 55 של התוכן בתורה. פרשת המנחות והנסכים על קרבנות נדירים ונדבות המרגלים רצו להישאר במדבר ולעבוד את ה' על דרך שה' שומרם ומפרנסם ולא לעבוד את אדמת א"י לקיים בה מצוות התלויות בארץ שזאת עבודת הבריורים. אבל ה' רוצה שנקיים בפועל מצוות התורה ובהם גידול דגן תירוש ויצהר והקרבתם עם הקרבנות. לכן סמיכות פרשת מנחות ונסכים לפרשת המרגלים, היא בחינת תיקון הוצאת דבת הארץ רעה. ובפרט אם הבהמות המנחות והנסכים באים מגידולי ארץ-ישראל. יציאת הנסכים היא ענין "נכנס יין יצא סוד", גלוי המשכה של השפעה מלמעלה למטה (קצת ע"פ **דבר מלכות, התשע"ו, ע' כט, שיחות הקדש, אדמו"ר מ"ש, פ"ר שלח התשמ"ז).**

במדבר שלח טו,ב: ד בַּרְּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל-אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיתֵכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם: [ג] וְעָשִׂיתֶם אֵשָׁה לְה' עֹלָה אוֹזְבַח לְפִלֵא-זָדָרְ אֵו כְּנֹדָה אוֹ בְּמַעֲרִיכֶם לְעֹשׂוֹת רֵיחַ נִיחַח לְה' מִן-הַבֶּקָר אוֹ מִן-הַצֹּאן:

ספרי במדבר שלח פיסקא (קז) (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ... כִּי תָבֹאוּ אֶל-אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיתֵכֶם, ר' ישמעאל אומר בא הכתוב ללמדך שלא נתייבו ישראל בנסכים אלא מביאתן לארץ ואילך אחר ירושה ושיבה הכתוב מדבר, אתה אומר אחר ירושה ושיבה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכניסתם לארץ מיד ת"ל (דב' שפ' יז,ד) כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשֶׁתָּהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ הַה' הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהם שאינו אלא לאחר ירושה ושיבה [אף פורט אני לכל ביאות שבתורה שלא יהו אלא לאחר ירושה ושיבה] ללמדך שבכל מקום שנא' **משבותיכם בארץ הכתוב מדבר. א"ל ר"ע לפי שהוא אומר (וי' אמר כג,ג) שָׁבַת הוּא לְה' כָּל מוֹשְׁבֵיתֵכֶם: שומע אני בין בארץ בין בח"ל א"ל ר' ישמעאל אין צריך (טט: כתוב אלא נלמד בכעין קל וחומר או היקש) מה אם מצות קלות נוהגות בח"ל ובארץ שבת חמורה אינו דין שתהא נוהגת בארץ ובח"ל אמר אחד **מתלמידי ר' ישמעאל בא הכתוב ללמדך שלא נתייבו היחיד בנסכים אלא מביאתן לארץ ר"ש בן יוחי אומר בא הכתוב ללמדך על הנסכים שיהו קרבים בבמה אבא חנין אומר משום ר"א למה נאמר לפי שהיה בדין הואיל ומצינו שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד כך גרבה נסכי בית עולמים מנסכי אהל מועד ת"ל (במ' שלח טו,א) וְעָשִׂיתֶם אֵשָׁה לְה' עֹלָה אוֹזְבַח מגיד הכתוב שאעפ"י שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד לא ריבה בנסכים. (טט: אפשר כי **לְעֹשׂוֹת רֵיחַ נִיחַח** – גרשיים מהפך פשטא בתפקיד יצא להקל מלמד על כך)****

- 1 **דברים שפטים יז,ד: כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשֶׁתָּהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ הַה' וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי לְלוֹד פְּכַל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבְתִי:**
- 2 **ויקרא אומר כג,ג: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן מְקַרְקֵדֵשׁ פְּלִמְלָכָה לֹא תַעֲשֶׂוּ שִׁבְתָּ הוּא לְה' כָּל מוֹשְׁבֵיתֵכֶם: פ**

ספרי זוטא פרק טו,ב (במ' שלח טו,א) וַיִּדְבֹר (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשָׁל צָבוּר הַנְּסֻכִים בְּאִין אִינַן בְּאִין מְשָׁל יְחִידִים וְלֹא מְשָׁל גְרִים וְלֹא מְשָׁל נְשִׁים וְלֹא מְשָׁל עֲבָדִים מְנִיין לְרַבּוֹת יְחִידִים וְגִרִים נְשִׁים וְעֲבָדִים שִׁישְׁקֻלוּ אוּ שִׁישְׁתַּפּוּ אַמְרַת (במ' שלח טו,א) וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: לרבות יחידים. (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לרבות גרים. וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, לרבות נשים ועבדים. ובכד השני אתה אומר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל להזהיר את הגדולים על ידי הקטנים להנהיגן במצות. (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שיהו שוקלין שקלים ולוקחיין נסכים לעולות גוים לעולות התושבים לעולות הנמצאות ועל ידי מי שהניח עולתו וברח. (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שיהו שוקלין שקלים ולוקחיין נסכים לשלמי גוים ולשלמי תושבים ולשלמים הנמצאים ועל ידי מי שהניח שלמיו וברח. (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שיהיו שוקלין שקלים ולוקחים מלח שיהו הכהנים מולחים בו חטאותיהם ומנחותיהם ומולחיין בו את העורות. (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שיהו שוקלין שקלים ולוקחים עצים שיהו הכהנים מבשליין בו את חטאתיהן ומנחותיהן ועושיין בו מדורות בית המוקד להתחמם כנגדן. (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שיהו שוקלין שקלים ולוקחיין פרת חטאת ושעיר משתלח ועל ידי כהן המאבד ועל ידי מי ששינה ועשה חטאת העוף למעלה וחטאת בהמה למטה חובה כנדבה ונדבה כחובה ולבושי כהן גדול ביום הכפורים ועשירית האיפה של כהן גדול שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו: (במ' שלח טו,ב) כִּי תָבֹאוּ אֶל-אֶרֶץ, קבל עליך עד שלא תבא לארץ [משתבא לארץ להקריב נסכים שבזכות שתקבל עליך תבא לארץ] יכול כיון שבאו לארץ יהו חייביין להקריב נסכים שבחוצה לארץ אמרת לא אמרתי אלא (במ' שלח טו,א) אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם כאשר אני נותן לכם אתם חייביין להקריב נסכים ולא בחוצה לארץ או (במ' שלח טו,א) אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם אין לי אלא בית הבחירה מניין לרבות במה ת"ל (בכל (וי' אמר כג,ג) כָּל מוֹשְׁבֵיתֵכֶם) (טט: או מהפסוק כאן) (במ' שלח טו,ב) וְאֶל-אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיתֵכֶם לרבות במה אלו דברי ר' ישמעאל. ר"ע אומר יכול יעשו במה בחוצה לארץ ויקריבו עליה נסכים אמרת לא אמרתי אלא (במ' שלח טו,א) אֶל-אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיתֵכֶם כאשר אני נותן לכם אתם עושיין במה ולא בחוצה לארץ: (ר' ישמעאל פינה את (וי' אמר כג,ג) כָּל מוֹשְׁבֵיתֵכֶם: מדרשת שמירת שבת בחו"ל לכן יכול לדרשו לרבות בהמה בגבעון לנסכים)**

(במ' שלח טו,ב) כִּי תָבֹאוּ – מונה רביע, אפשר שמלמד על יותר מדרשה אחת בקבוצת הטעמים "מונה רביע". קבוצת דרשות אחת:
(א) טעם רביע לעצמו ארבע דרשות ע"פ [ספרי במדבר שלח פיסקא (קז)] (א) (במ' שלח טו,ב) אֶל-אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיתֵכֶם ללמדך שבכל מקום שנא' **משבותיכם בארץ הכתוב מדבר**
(ב) חובת המצוות אחר ישיבה וירושה (וזה נלמד גם בכעין הקש, או בנין אב מ- (דב' שפ' יז,ד) כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשֶׁתָּהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ הַה' הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהם שאינו אלא לאחר ירושה ושיבה [אף פורט אני לכל ביאות שבתורה שלא יהו אלא לאחר ירושה ושיבה]
(ג) אחד מתלמידי ר' ישמעאל (אומר) **בא הכתוב ללמדך שלא נתייבו היחיד בנסכים אלא מביאתן לארץ**
(ד) ר"ש בן יוחי אומר בא הכתוב ללמדך על הנסכים שיהו קרבים בבמה
(ה) אבא חנין אומר משום ר"א למה נאמר לפי שהיה בדין הואיל ומצינו שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד כך גרבה נסכי בית עולמים מנסכי אהל מועד ת"ל (במ' שלח טו,א) וְעָשִׂיתֶם אֵשָׁה לְה' עֹלָה אוֹזְבַח מגיד הכתוב שאעפ"י שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד לא ריבה בנסכים.

קבוצת דרשות שניה: אפשר כי (במ' שלח טו,ב) כִּי תָבֹאוּ – מונה רביע, מלמד עוד ארבע דרשות הנאמרות ב- [ספרי זוטא פרק טו,ב] על הכתוב (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (א) דרשה זאת בעצמה מחולקת לארבע מטרות (במ' שלח טו,ב) דַּבְרַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שיהו שוקלין שקלים ולוקחיין נסכים (טט: א)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתחן, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מקור פשטא – מוציא מפשט; מרא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא = טרפא – שני משמעות, רבוי ממש; מרא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שווה לפרטיה; מרא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שווה להלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספא 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא טבול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

לעולות גוים (ט:ט) (ב) לעולות התושבים (ט:ט) (ג) תושב (ט:ט) (ד) לעולות הנמצאות (ט:ט) (ה) אחר שאבדו (ט:ט) (ו) ועל ידי מי שהניח עולתו וברח. (ב) דרשה זאת בעצמה מחולקת לארבע מטרות (במ' שלח טו,ג) דבר אל בני ישראל שיהיו שוקלין שקלים ולוקחינן נסכים (ט:ט) (א) לשלמי גוים (ט:ט) (ב) ולשלמי תושבים (ט:ט) (ג) ולשלמים הנמצאים (ט:ט) (ד) ועל ידי מי שהניח שלמיו וברח. (ג) דרשה זאת בעצמה מחולקת לשלוש מטרות (במ' שלח טו,ג) דבר אל בני ישראל שיהיו שוקלין שקלים ולוקחים עצים (ט:ט) (א) שיהיו הכהנים מבשלין בו את חטאתיהן (ט:ט) (ב) ומנחותיהן (ט:ט) (ג) ועושינן בו מדורות בית המוקד להתחמם כנגדן. (ד) דרשה זאת בעצמה מחולקת לתשע מטרות (במ' שלח טו,ג) דבר אל בני ישראל שיהיו שוקלין שקלים (ט:ט) (א) ולוקחינן פרת חטאת (ט:ט) (ב) ושעיר משתלח (ט:ט) (ג) ועל ידי כהן המאבד (ט:ט) (ד) ועל ידי מי ששינה ועשה חטאת העוף למעלה (ט:ט) (ה) וחטאת בהמה למטה (ט:ט) (ו) חובה כנדבה (ט:ט) (ז) ונדבה כחובה (ט:ט) (ח) ולבושי כהן גדול ביום הכפורים (ט:ט) (ט) ועשירית האיפה של כהן גדול שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו:

ספרי זוטא פרק טו,ב (במ' שלח טו,א) וידבר (במ' שלח טו,ג) דבר אל בני ישראל משל צבור הנסכים באין (תו"ש: היינו בנסכי צבור (ז"ר)) אינן באין משל יחידים ולא משל גרים ולא משל נשים ולא משל עבדים (תו"ש: דאין קרבן צבור קרב משל יחיד (ס"א)) (במ' שלח טו,א) וידבר ה' אל משה לאמר: לאמר – כנוטריקון לאו אמור, וטעם סלוק מגביל ללמד דאין קרבן צבור משל יחיד וכן שאין יחיד מביא נסכי צבור. אלא הקרבן צבור ונסכיו באים משקלי צבור. אל משה – מקף כרב-מצב היחיד (א) אפילו משה כיחיד לא יביא קרבן צבור או נסכיו (ב) כל ישראלי אחר כיחיד אל משה – מרא כרבי להגבלה הנ"ל על הישראלים גם גרים, נשים, עבדים. מניין לרבות יחידים וגרים נשים ועבדים (ט:ט) אבל אם כל היחידים הנ"ל מתנדבים שישקלו או שישתתפו (ומוסרים שקליהם לצבור) אמרת (במ' שלח טו,א) וידבר ה' אל משה לאמר: לרבות יחידים. (במ' שלח טו,ג) דבר אל בני ישראל, לרבות גרים. ואמרת אל ה', לרבות נשים ועבדים. ובצד השני אתה אומר בני ישראל להזהיר את הגדולים על ידי הקטנים להנהיגן במצות. (במ' שלח טו,א) וידבר ה' – מרא טפחא כיתור לרבות התנדבות שקלים נוספים על החיוב של מחצית השקל, (במ' שלח טו,ג) אל בני – מקף כרב-מצב מקור המתנדבים לשקול (א) ישראלים (ב) גרים (אולי הכוונה גר תושב כמו בדרשות שקלים עבור עולות ושלמים של תושב) אל בני – מונח כרבי הגרים להתנדבות. ואמרת אל ה' – היות ופתח בלשון צווי קשה של חובת שקילה (במ' שלח טו,ג) וידבר (במ' שלח טו,ג) דבר לישראלים עובר ללשון רכה ואמרת וטעמו טפחא בתפקיד רבוי ושנוי כדי לעודד התנדבות ע"י גרים נשים ועבדים השונים מהישראלים החייבים לשקול, ולכן מגביל לבקש השתתפותם בלשון רכה. דומה לדרשה ב-ספרא מצורע – פרשה א (א) ... (וי מצ' טו,ב)

במדבר שלח טו,ג: ונעשיתם אשה לה' עלה או זבח לפלא נדר או בנדבה או במעדיכם לעשות ריח ניחח לה' מן הבקר או מן הצאן:

רש"י (טו,ג) ונעשיתם אשה – אין זה צווי אלא כשתבאו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה': לפלא נדר או בנדבה וגו' – או שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם שחייבתי אתכם לעשות במועד: שפת"ח אות ת פירוש דאם זה ציווי הוא אין נופל עליו לומר לפלא נדר או בנדבה דנדבה אינו ולכך פירש ותעלה על לבבכם וכו': שפת"ח אות ב הוצרך לפרש או שתעשו וכו' שלא תפרש לפלא נדר או לפלא נדבה או לפלא במועדיכם וזה אינו כי קרבן המועדות חובה הם ואינן תלוין ביד המפלא:

או - טפחא ללא מראכא לפניה, בתפקיד התפשטות האפיון ממנה ומכתוב אחריה במעדיכם אל הכתוב לפניה ונעשיתם אשה לה' עלה או-זבח לפלא נדר או בנדבה ומלמד מטעם טפחא של מלת או על רבוי בקרבנות כי במעדיכם רשאי לרבות על חובות קרבנות היחיד במועד (עולה, חגיגה) גם נדרים ונדבות של עלה ושל זבח (= שלמים), ועוד מלמד מטעם טפחא של מלת או על הפרדה מהכתוב לפניה לפלא נדר או בנדבה שהוא רשות, לעומת הנלמד מטעם אתנח של במעדיכם המגביל לחובות קרבנות היחיד במועדות שיש בהם עולת ראייה וחגיגת שלמים.

לעשות ריח ניחח לה' – גרשיים מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מלמד על שתי דרשות, אפשר מסוג תבנית הטעמים גרשיים מהפך פשטא, בתפקיד יצא להקל ולא להחמיר. דרשה (א) הנלמדת בעוד מקום בתורה שנדרים ונדבות אינם חייבים להביא מיד עם הנדר או הנדבה אלא להביא ברגל הקרוב שאז זוכה גם למצוות עשה בזמנו, או בין שלושה לחמשה רגלים (תלוי בהכרעה בדיון הזה) כדי לקיים בל תאחר.

דרשה (ב) נקדים עם פי' ספורנו (טו,ג-ט) (טו,ג) לעשות ריח ניחח... (טו,ד) והקריב המקריב. הנה עד העגל היה הקרבן ריח ניחח בזולת מנחה ונסכים בענין בהבל ובנח ובאברהם וכענין וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וזבחו זבחים שלמים לה' פרים (שמות כד, ה) לא זולת זה ובחטאם בעגל הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד שהיא קרבן צבור ומאז שחטאו במרגלים הצריך מנחה ונסכים להכשיר גם קרבן יחיד: לפי פי' ספורנו הוספת מנחות ונסכים לכל קרבן בהמה הוא החמרה על המצב שהיה לפני חטא המרגלים שהקריבו קרבנות ללא מנחה ונסכים. אבל פרש"י ריח ניחח – שיהיה נחת רוח" לפני: ונראה ליישב ע"פ תפקיד תבנית הטעמים של לעשות ריח ניחח – גרשיים מהפך פשטא שיצא להקל על בני ישראל לפני ה' היינו שהבנים ירשו ויזכו את ארץ החמדה וע"י מעשה הקרבנות בלוי מנחה ונסכים שהם ממצוות התלויות בארץ אין מידת הדין מקטרגת עליהם.

וכן גם יוסבר ונעשיתם אשה לה' - קדמא מהפך פשטא, בתפקיד דבר המלמד על חבירו הכתוב לפניו או שחבירו שלפניו מלמד עליו. ע"פ אור החיים (טו,ג) ... ודקדק לומר אשר אני נתן לכם הגם שהדור הוא פניהם יפלו במדבר כל העם היוצא ממצרים בן עשרים, בא לומר כי מעשה בני יתיחס גם להאבות כי את בניהם הקים תחתם: הבנים מכפרים – מקילים על אבותיהם עוד נראה לומר כי אומרו נתן לכם על דרך אומרים ז"ל (סנהדרין צ"ב) מנין לתחית המתים מן התורה דכתיב אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר אלא להם וגו' עד כאן. כמו כן הבטיחם (את דור המדבר) שיקומו בתחית המתים וירשו את אדמתם: אפשר כי גם הדרשה הבאה מרומזת בתבנית הטעמים הזאת:

ספרי במדבר שלח פיסקא (קז) ... אבא חנין אומר משום ר"א למה נאמר לפי שהיה בדין הואיל ומצינו שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד דבר נרבה נסכי בית עולמים מנסכי אהל מועד ת"ל (במ' שלח טו,ג) ונעשיתם אשה לה' עלה או-זבח מגיד הכתוב שאעפ"י שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד לא ריבה בנסכים. (ט:ט) אפשר כי לעשות ריח ניחח – גרשיים מהפך פשטא בתפקיד יצא להקל מלמד על כך)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתחן, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מחקר פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע; לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי ממשע; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס' – סדור שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה; תלישא-גדולה = תלשא – פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.7 במדבר שלח יג,א (התשע"ז)

במדבר שלח יג,ט: וַיִּמַּח הָאֱרֶץ אֲשֶׁר-הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הוּא אִם-רָעָה וַיִּמַּח הָעַרְיִים וַיְמַיֵּץ הַבְּמִדְבָּר אִם בְּמִבְצָרִים:

(במ' שלח יג,ט) וַיִּמַּח הָאֱרֶץ – מונח רביע, [כלי יקר] (במ' שלח יג,ג) ... ועל דרך הנסתר ... רצה משה לחקור אם הָאֱרֶץ ההיא יושבת בצל שדי וארץ אשר עיני ה' דורש אותה תמיד או אם היא תחת המערכה כשאר ארצות, ורמז במילת עץ לצל שדי. ושם של ארבע רמז במלת עץ, כיצד, י"ה, י' פעמים ה' ה' פעמים י' הרי מאה, ו"ה, ו' פעמים ה' ה' פעמים ו' הרי ששים, סך הכל מאה וששים כמספר עץ וכמספר צלם. וזה שאמר סר צילם מעליהם ועזבם למקרים וה' אתנו שומרינו וצילנו, ומדקאמר מעליהם שמע מינה שצילו על הארץ ההיא זולת שמעליהם סר מרעת יושבי בה, אבל הארץ מצד עצמה ארץ אשר עיני ה' דורש אותה: נתבונן במלת הָאֱרֶץ וטעמה רביע המרמז לשם של ארבע אותיות והארץ בצילו. הָאֱרֶץ מצד עצמה ארץ אשר עיני ה' דורש אותה: ואפשר כי מלת וַיִּמַּח – מרמזת לשם הוי' במלוי אלף שהגיל' שלו עולה מ"ה ולמשל בברכת ספירת העומר מכוונים בשם הוי' לצירוף זה שבא לתיקון המידות.

במדבר שלח יג,ג: וַיִּמַּח הָאֱרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם-רָחָה תִּשְׂבָּה עַץ אִם-אֵין וְהַתְּחַנְקָתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאֲרֶץ

וְהַיְלָמִים יָמִי בַּכּוּרֵי עֲנָבִים: ארץ-ישראל מוחזקת היא לבני ישראל מיציאת מצרים, ועמדו לתקן חטא אדם הראשון, תבניות

הטעמים קדמא זקף-קטן במלה אחת בפסוק

אם הפירות הפקר – אין בעיה בצווי וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאֲרֶץ. אבל אם הפירות של גויים, וגול הגוי אסור, כיצד צוה משה אין בעיה בצווי וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאֲרֶץ וכן עשו. **(יג,ג) וַיִּכְרְתוּ מִשֶׁם זְמוּרָה וְאֶשְׁכּוֹל** וגו'. הדבר מוסבר ב-[ספר הפרשיות, הרב כ"טוב] סעיף וראיתם את הארץ, ... וְהַתְּחַנְקָתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאֲרֶץ – צריכים היו חיזוק, לפי שהימים ימי ביכורי ענבים והשומרים מצויים בכרמים. שלא יפחדו בלקחם מפרי הארץ פן יכירו בהם שהם מרגלים. וְהַתְּחַנְקָתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאֲרֶץ – וכך פירש **[רשב"ם בבלי בבא בתרא ק"ט,א]** אשמועינן דארץ-ישראל מוחזקת היא להן מיציאת מצרים ואף על פי שעדיין לא נכנסו בה. תבנית הטעמים של מלת וְהַתְּחַנְקָתָם – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה ל"א מל"ב מידות של רבי אלעזר בן ר' יוסי הגלילי ממוקדם ומאוחר שהוא בענין, ובניסוח אחר מוקדם שהוא מאוחר בענין, וכן מוקדם ומאוחר שהוא בענין. כיוון שבני ישראל עומדים לכבוש הארץ הרי היא כבר ככבושה ובחזקתם מעכשו ולכן נוטלים משלהם בהיתר.

וְהַיְלָמִים – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, וְהַיְלָמִים המוקדמים הנודעים של ששת ימי בראשית [זוהר כרך ג

(במדבר) פרשת שלח לך [המתחיל בדף קנו עמוד ב]] (הגר"א, פרי צדיק, הסולם), שנעלמו מהבריאה בגלל חטא אדם הראשון בעץ הדעת שלפי זוהר היה גפן ענבים, עמדו להיות מתוקנים (זהו המאוחר בענין) ע"י עבודת הנשיאים בתורם את ארץ-ישראל (מפי סופרים וספרים) היא הג' עין הנעלם (פני מלך), אלא שגרם אותו החטא לבלבל עשרה מהנשיאים והם נעשו מרגלים – מרכלים והוציאו דבת הארץ רעה (ע"פ הבנה ב-דברי דוד נספח ב)

[זוהר כרך ג (במדבר) פרשת שלח לך [המתחיל בדף קנו עמוד ב]]

וְהַיְלָמִים יָמִי בַּכּוּרֵי עֲנָבִים, וְהַיְלָמִים מאי קא מיירי דהא ואז בַּכּוּרֵי עֲנָבִים סגי ליה אלא וְהַיְלָמִים אינון דאשתמודען כלהו הוו מתחברן בההוא זמנא בההוא אילנא דחטא ביה אדם הראשון כמה דתנינן ענבים היו **(בבלי ברכות מ,א, בבלי סנה' ע,א) ועל דא וְהַיְלָמִים אינון דאשתמודען (הנודעים ר"ל ששת ימי בראשית) **יָמִי בַּכּוּרֵי עֲנָבִים** דייקא:**

[הדרת קודש: הגר"א הרב הגאון אליהו שלמה זלמן – הרב קמינצקי דוד, ע' 133 אוצר החכמה] ר"ל ששת ימי בראשית (פ' הסולם מידות מידות חג"ת נה"י דו"א) הוו מתחברן עם נוקבא הנקרא ענבים (פ' הסולם: מלכות).

[מפי סופרים וספרים – פרידמן א"ד, ע' 229 אוצר החכמה] היינו כי עבודתם של המרגלים היה לתקן חטא אדם הראשון ולהביא את תיקון השלם (ע"פ "יגל יעקב" להגה"צ רבי ח"י גוטליב ממישקאלץ זצוק"ל בשם הרמ"ע מפאנו).

[פרי צדיק – ראשי חדשים, הרב צדוק רבינוביץ, ע' 76 אוצר החכמה] ד-וְהַיְלָמִים היינו השבעת ימי בראשית שמרמזים על שבעה המדות שנקראו גם כן ימים כמו שנאמר (שמות יתרו כ"י), כי ששת ימים עשה ה' ולא כתיב בששת ימים (זח"ג צד, ב) וכן יום שביעי כנגד מדת מלכות (זוה"ח תולדות)

ע"פ [זוהר פירוש הסולם – יד (שלה-בלק) הרב יל הלוי אשלג, ע' 17 אוצר החכמה] וְהַיְלָמִים מלה יתירה ללמד על אלו שנודעו היינו ששת הימים שהם חג"ת נה"י דו"א, כולם היו מתחברים בעת ההיא כאילן שחטא בו אדם הראשון, שהוא מלכות, כמו שלמדנו ענבים היה. הרי שענבים הוא מלכות. וע"כ הימים האלו שנודעו, שהם ו"ק דו"א, ימי בכורי ענבים, בדיק, שהיא מלכות. דהיינו שו"ק דו"א נתחברו אז במלכות.

במדבר שלח יג,א: וַיַּעַל וַיַּתְּרוּ אֶת-הָאֲרֶץ מִמֶּדְבַּר-צֹן עַד-רֶחֶב לְבָא חַמָּת:

תבנית הטעמים של הפסוק **(במ' שלח יג,א) טפחא מונח אתחא מרכא טפחא סלוק – כתבנית טעמי הפסוק (בר' א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: שהיא בת שבעה טעמים וב- (במ' שלח יג,א) מורכבת על עשר מלים בעזרת שלושה מקפים. בחזאי פסוק רישא (בר' א,א) 3 מלים – (במ' שלח יג,א) 4 מלים, סיפא (בר' א,א) 4 מלים – (במ' שלח יג,א) 6 מלים.**

נצביע על קשרים אפשריים בין פסוק **(במ' שלח יג,א)** ובין מעשה בראשית.

נאמר ב-[**בבלי פסחים נד, א**] תניא: שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן: תורה, ותשובה, וגן עדן, וגינהם, וכסא הכבוד, ובית המקדש, ושמו של משיח. תורה – דכתיב **(משלי ח, כב) ה' קנני ראשית דרכי קדם מפעליו מאז. תשובה – דכתיב (תה' צ,ב) בְּטָרְסוֹ הָרִים יָלְדוּ וכתוב (תה' צ,ג) תִּשָּׁב אֲנֹשׁ עַד-דָּבָא וְתִמְאָר יִשְׁבוּ בְּנֵי-אָדָם: גן עדן – דכתיב (בר' ג,ח) וַיִּטֶּע ה' אֱלֹהִים גֶּן-עֵדֶן מִקְדָּם (תוספת ט: המשך הפסוק וַיִּשָּׂם שֵׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: ובני ישראל אמורים להכנס למקומו). גינהם – דכתיב **(ישעיהו ל, לג) כִּי-עָרְפוּ מִקְדָּמוֹל תִּפְתָּה. כסא הכבוד ובית המקדש – דכתיב (ירמיהו י, יב), פֶּסַח כְּבוֹד מְרוֹם מִרְאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְּשׁוֹ: שמו של משיח – דכתיב (תה' עב"י) הָיִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם לְפָנֵי-שָׁמַיִם יִינוּ יָנוֹן שְׁמוֹ.****

מוצע לומר כי תבנית הטעמים של פסוק **(במ' שלח יג,א)** מלמדת שכוונת הקב"ה הייתה שהנשיאים יתורו את גן-העדן שבארץ-ישראל, ומקום המקדש, שהם מ- שבעה דברים (ש)נבראו קודם שנברא העולם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור'ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח

תפנית ההשערה: אתן, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קסרים ותפקידם) – לתביל; מונח – רבוי; מוקף פשוט – מוציא מפשוט; מראש – מאריך; רבוי; דרָאָה – מצרף; תביר – מחלק; ממשע, לא ממש; טפֶּאָה – טרָאָה – שני משמעות. רבוי מתפשט; מראש טפֶּאָה – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרָאָה תביר טפֶּאָה – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מראש תביר טפֶּאָה – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מראש טפֶּאָה – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מוקף – רב-מצב של המוטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודור שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשישא – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות ד' שמעאל; תלישא-קטנה = טרא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקרה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקרה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה.

בתחילת פרשת שלח הבאנו הסבר המבוסס על מה שהביא [פני מלך – במדבר, הרב אלימלך פינחס גוטליב (אוצר החכמה ע' 124 – 125)] על הפסוקים

(במ' שלח יגכ) וַיִּשַׁם רֹאֲיוֹ אֶת־הַנְּפִילִים בְּגִי עֵצֶם מִן־הַנְּפִילִים וַיְהִי בְּעֵינָיו לְפָתָגִים וְגַם הֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם: (במ' שלח יד, א) וַתִּשָּׂא כָּל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכְּוּ הָעָם בְּלַלְיָה הַהוּא:

כי כמרגלים נשלחו לתור את גן-עדן ולא ראו אלא גיהנום. והנה קטע מדבריו " הנה ארץ ישראל יש בה כוחות - שימור לתכונות ששייכות לתקופת גן עדן ואם בגשמיות כן, לרוחניות עצמו, א"כ מן הדין היה שיפרסמו את מעלת הארץ אשר בה אפשר יהיה לשוב אל המצב הראשוני של הבריאה, כאדה"ר שקודם החטא, והם במקום לדבר על ארץ גן עדן, דיברו על מוות, על חידולו, כלום יש חורבן גדול מזה, לעמוד על פתח גן עדן ולדבר על גהינם."

וכסיוע לדבריו נציין כי התוכן **(במדבר בהעלתך יא) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:** במופע ה-53 שלו בתורה העולה ג"ן הרומז לגן-עדן, פותח את הציווים לעשיית החצוצרות כהכנה למסע לארץ-ישראל היא גן-עדן, מסע המחנות לקראת כניסה לא"י לגן-עדן, והבטחת משה ליתרו לחלק בא"י – לחלק בגן-עדן.

התוכן **(במדבר שלח יגא) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:** במופע ה-54 שלו העולה ד"ן, פותח את פרשת שלח מרמז כי יצאו כנשיאים, ומשתרו את גן-עדן וד"ג(ו) אותו כגיהנום חזרו עשרה מהם כמרגלים במשמע של מרכלים וכאחד הפירושים ל-**(בר' מקץ מביא, לא) הֲבֵנִי עֲבָדֶיךָ מַרְגְּלִים:** כמו המרכלים שריכלו על א"י (דברי דוד נספח ב). במקום לראות את מעלותיה של ארץ-ישראל כגן-עדן ומקום המקדש שהם מ-שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם כנלמד ב-**(בבלי פסחים נד, א) ה**ם ד"נ(ו) את ארץ-ישראל כגיהנום שגם הוא מ-שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם.

מטרת ההגעה לארץ-ישראל היא גן-עדן היא בלימוד התורה בשבעים פנים כפי שדרוש רבי שמעון את הפסוק הבא **(במ' שלח יגכ) וַיַּעַל בְּנֵיבַ נִבְכָא עַד־חֲבֵרוֹן וַיִּשָּׁם אַחֲמִין וַיִּשְׂי וַתְּלָמִי וַיְלַדְי הָעֵגֶק וַחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנָתָה לִפְנֵי זַעַן מְצַרְיִים:** [ספר הפרשיות – הרב כיטוב, שלח – סעיף מאמרי זהרה] אמר ר' שמעון: מפרשה זו אלמד סוד החכמה וישמעו ממנה סודות עליונים ויקרים: ... **(יגכ) וַיִּשָּׁם אַחֲמִין וַיִּשְׂי וַתְּלָמִי** – אלו מחלוקות כגון טמא וטהור, אסור ומותר, עונשין ומתן שכר, אלו דרכי תורה ודקדוקיה שהם **(יגכ) וַיְלַדְי הָעֵגֶק** – שבאין מסטרא דגבורה, **(יגכ) וַחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנָתָה** – אלו הם שבעים פנים של תורה, שבעה פנים יש לה ולכל צד עשרה, **(יגכ) וַחֲבֵרוֹן** – זו תורה שהמשתדל בה נקרא חבר, **(יגכ) לִפְנֵי זַעַן מְצַרְיִים** – זו תורה שבעל-פה ... היוצאת מתורה שבכתב ... ט: התורה שבכתב והעליה בה (התעמקות והתעלות) מרומזת בפסוק **(במ' שלח יגז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֲרָץ כְּנָעַן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם עָלוּ זֶה בְּנֵיבַב וַעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר:** ט: **(יגז) אֶת־הָהָר** – גי' תור"ה עם שני כוללים ...

(במ' שלח יגכ) וַיִּשָּׁם אַחֲמִין וַיִּשְׂי וַתְּלָמִי – מהפך פשוטא זקף-קטן, מהפך פשוטא מלמד שלפחות אחד מן הלימודים מוציא מפשט הכתוב, רוב המקורות הדרושים קרא זה, עוסקים בדרישת שמותיהם לענינים אחרים שלא כפשט של שמות אנשים, ור' שמעון לומד ש- אלו מחלוקות כגון טמא וטהור, אסור ומותר, עונשין ומתן שכר, אלו דרכי תורה ודקדוקיה.

וַיְלַדְי הָעֵגֶק טיום פסוק **(יגכא) הוא** כעין נוטריקון **לְבָא חֲמַת – לְשָׁנָה בְּ אֵלִפִים חֲמַת** (עולה גי' 448) לבריאת העולם יצאו ממצרים וקבלו את התורה שילמדו בה בשבעים פנים כדרשות ר' שמעון בזהר מפרשה זו אלמד סוד החכמה וגו' . **(במ' שלח יגכ) וַחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנָתָה** – רביע ... זקף-קטן, תבנית טעמים העשויה להיות כאן בתפקיד כעין מידה שהמהרז"ו מוסיף על ל"ב מידות של ר' אלעזר בריה"ג "כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש" אפשר שגם לכך כיוון ר' שמעון באומר **(במ' שלח יגכ) וַחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנָתָה** – אלו הם שבעים פנים של תורה, שבעה פנים יש לה ולכל צד עשרה, מעין זה אפשר לומר כי שבעה פנים זה מספר המלים השווה למספר הטעמים ב-**(בראשית א, א)** הוא שבע והם בסיס לשבעה פנים, ולכל צד עשרה כגון עשר המלים בפסוק **(במ' שלח יגכא) וַיַּעַל וַיְתַרו אֶת־הָאֲרָץ מִמִּדְבַר־צֹן עַד־רְחֹב לְבָא חֲמַת:** המקובצים ע"י מקפים לשבעה טעמים כטעמי **(בר' א, א)**. וזה ענין **וַיַּעַל וַיְתַרו** בדרישת שבעים פנים של תורה .

(במ' שלח יגכ) וַיַּעַל בְּנֵיבַב נִבְכָא עַד־חֲבֵרוֹן [מכילתא דרבי שמעאל בשלח - מסכתא דעמלק פרשה ב ד"ה ויאמר ה'] ומנין שהראהו (ט: למשה) אף קברי אבות ת"ל ואת הנגב ומנין למדנו על קברי אבות שהם כנגב שנאמר **(במ' שלח יגכ) וַיַּעַל בְּנֵיבַב נִבְכָא עַד־חֲבֵרוֹן,** מונח זרקא מונח סגול, מונח הקודם לטעם זרקא מרבה את השימוש בתבנית זרקא סגול ליותר מדרשה אחת. דרשה אַחַת כעין מוסיף על חברון מענין חברון, כאן קברי אדם הראשון ואבות האומה הישראלית הם ענין סגולי הנותן לחברון מעמד מיוחד. **[רש"י] (במ' שלח יגכ) נִבְכָא עַד־חֲבֵרוֹן** - כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם תבנית זרקא סגול בתפקיד מוסיף מזכות אבות על כלב שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם **[כלי יקר] ... לפי שבבואם לחברון וראו שם מעלת הארץ על מצרים היו כולם בלב אחד כאיש אחד לספר בשבח הארץ ואחר כן נתקלקלו, ובאותה שעה צדיקים היו:** תבנית זרקא סגול בתפקיד מוסיף ממעלת הארץ שהתגלתה בחברון על כל הנשיאים ו-היו כולם בלב אחד כאיש אחד לספר בשבח הארץ. **(במ' שלח יגכ) וַחֲבֵרוֹן** – רביע מוצע לומר שאפשר שיש כאן ארבעה לימודים כפי'**[כלי יקר] (במ' שלח יגכ) (ט: לימוד א) ואני אומר** שהדבר כפשוטו ממש, כי מאחר שהונח ששייך לשון מבונה בפירות אם כן אם עשתה צוהן ככל שנה אלף מדות יגיע לשבע שנים שבעת אלפים מדות, וחברון הוא מעולה שבע פעמים יותר מצוהן ממילא עשתה בשנה ראשונה שבעת אלפים מדות, נמצא שאוצרות של תבואה שהיו מבונים בפירות בצוהן בשבע שנים היו מבונים בחברון בשנה ראשונה ואם כן שפיר קאמר וחברון שבע שנים נבנתה בתבואה לפני צוהן מצרים קדימה בזמן ממש, (ט: לימוד ב) ושייך בזה לשון בנין ממש כי במקום שיש הרבה תבואה בנין הרבה אוצרות ואז המקום בנוי בבנינים ממש, או בהיות שיושבי המקום יש להם תבואה הרבה למכור אז כסף וזהב ירביון ויבנו להם בתים ספונים וחשובים, (ט: לימוד ג) והיה חברון בנוי בכל עניני יופי שבע שנים לפני צוהן מצרים כי זה מעיד על עשירות המקום וריבוי תבואתם כי יתרון ארץ ככל הוא. (ט: לימוד ד) והזכיר שבת הארץ על ארץ מצרים לפי שעתידין לומר ניתנה ראש ונשובה מצרימה. ומטעם זה נאמר **נִבְכָא עַד־חֲבֵרוֹן** ולא נאמר ויבואו, לפי שבבואם לחברון וראו שם מעלת הארץ על מצרים היו כולם בלב אחד כאיש אחד לספר בשבח הארץ ואחר כן נתקלקלו, ובאותה שעה צדיקים היו:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ה
תמצית ההשערות; אתנח, סליק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוזך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפאא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו- סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שְׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה בתבנית מהפך פשטא זקף-קטן, נעיין בפ' [רש"י] [במ' שלח יג,ב] הקרוב לנאמר ב-[בבלי כתובות קיב,א]
זקף-קטן בתפקיד שתי לימודים, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחד מן הלימודים מוציא מפשט הכתוב, **הפשט [מדרש אגדה (בובר) במדבר
פרשת בהעלותך] ויש מפרשים שבעה שנים ממש נבנתה חברון לפני צוען, ושבחה של ארץ ישראל הכתוב מדבר, והלא מי שבנה זו
בנה גם זו, ומי שיש לו שני בתים לבנותן בודאי היפה בונה תחלה, וכל האבנים הטובות משים בראשון, ובשני אינו משים אלא
הנשארים מן הראשון, והוא הפסולת, ואלמלא לא הייתה חברון משוכחת מצוען לא היה בונה אותה תחלה:**
**היוצא מן הפשט שמלת נִבְנְתָה יוצאת ממשמעה בניית בנין ונדרשת לשון מבונה בפירות ולשון שְׁבַע שָׁנִים משמעו יכול שנתי פי שבע
לפני צען מצָרִים** מהטוב שביבולי מצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשקפה: אֲתָנּוּ, סְלוּק – סוף-ספוק (נקראים קוטרם ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹדֵק פִּשְׁטָא – מוציא מפשטו; מֵרָא – רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְסָא = טרָאָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָא טַפְסָא – קב' שעשויה גדולה, יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָא טַפְסָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סִסְק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זֶרְקָא סִסְק – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זֶרְקָא-קִטְנָא – 2; זֶרְקָא-גְדוּלָא – 3; רְבִיעַ – 4; ... זֶרְקָא-קִטְנָא ... זֶרְקָא-קִטְנָא חֲבִיצַי סִסְק – הקש; תְּשִׁילִישִׁי – (קִדְמָא – סדר קדימות; אֵלֵא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשִׁי – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֵלֵא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָא = טרָאָא – דרוש בפסוק שער, מְחִיצָא, עִקְרָא; תְּלִישָׁא-גְדוּלָא = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מְחִיצָא, עִקְרָא, פֶּר – דרוש מהתפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

במדבר שלח יג,ג: וְלָמָּה הוֹי מְבִיא אֲתָנּוּ אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת לִנְפֹל בְּחָרֶב נַשְׁיָנוּ וְנַפְּנוּ יְהִי לָנוּ הַלְוָא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרָיִמָּה:

להסברת תבניות הטעמים בפסוק זה נברר ראשית את הכתוב המתחיל ב- **מְבִיא אֲתָנּוּ** וגו' ואח"כ נסביר את השאלה **וְלָמָּה הוֹי**.

מְבִיא אֲתָנּוּ - קדמא ואזלא, מרמז לאפשרות לימוד בכעין כלל ופרט וכלל.

ע"פ **[באר מים חיים]** ידוע מ-**[זוהר וישב קפ"ה,א]** כלל טוב יותר ליפול בין נחשים שרפים ועקרבים מליפול ביד שונאים בני אדם, הפרט שאיש הוא בעל בחירה הגם שהכל ביד ה' השומר חסידיו ומצילם מתחת שונאים, מכל מקום זה קשה מנפילה למי שאין לו בחירה (כמו הנחש וכו')

ולזה אמרו **(במ' שלח יד,ג)** **וְלָמָּה הוֹי מְבִיא אֲתָנּוּ אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת**, (כלל) שבטבע העולם הוא שלא יקום איש נגדם (נגד ישראל),

ויצטרך שמו יתברך לשדד הטבע שבבילנו. (כלל) מוטב שיתן לנו ארץ אחרת שאינה עזה כל כך. (פרט) ולזה אמרו **(במ' שלח יד,ג)** **הַלְוָא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרָיִמָּה** ונשב שם. ובעזרתו יתברך יחיינו שם ויוציאנו מגלות המצרים לשבת שם חפשי. ועל כן:

(במ' שלח יד,ד) **וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו נַתְּנָה רֵאשׁ וְנִשְׁוֶבָה מִצְרָיִמָּה:** פירוש שאין אנו חפצים לשוב למצרים בכדי לסור מאחרי ה'

חלילה כי אם **נַתְּנָה רֵאשׁ** שניתן ונקבל את שמו יתברך להיות עלינו לראש ואך **וְנִשְׁוֶבָה מִצְרָיִמָּה** להחיותנו שם. וזה טוב יותר מלבוא אל ערים הגדולות האלו מקום סכנה שבטבע מי שיגש אליהם יפול בחרב.

טוֹב – מרכא כפולה להורות כי מאמרם לא היה ראוי כלל כי ה' תמיד מגינם וזן אותם.

הַלְוָא טוֹב לָנוּ – דרגא מרכא כפולה טפחא, כעין קבוצת פרטים (העם שרצו לשים ראש או ע"ז בראשם) הפועלת ביחד באופן לא ראוי. כפי' **[ספורנו]** **וְלָמָּה הוֹי מְבִיא אֲתָנּוּ**, מה חטאנו לו שהשתדל על ידכם להביאנו לכך, כי חשבו שהיה כל אלה בתחבולה מאתו משנאתו אותם שבביל גלוליהם במצרים או לסבה אחרת כאשר העיד באמרו **(דב' א,כו)** **וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלִיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת ה' אֲתָנּוּ הוֹצִיאֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְתֵת אֲתָנּוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ:** אמרו משנאת ה' אותם הוציאם מארץ טובה היא מצרים, וזה מחשבה ודיבור לא ראויים לחלוטין.

הַלְוָא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרָיִמָּה: – דרגא מרכא-כפולה טפחא סלוק, קבוצת פרטים המלמדת על עשיית מעשה בשני שלבים, לפעמים זה מעשה לא ראוי בשני שלבים. בטוי אחד שלו הוא כבכפסוק הבא ומשולב בו שני השלבים

(דברים א,כו) **וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלִיכֶם** (שלב א) **וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת ה' אֲתָנּוּ הוֹצִיאֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם** ולדעת העם אינם ראויים לכביכול שנאת ה' להם, בעוד ששמאמרם לא ראוי לחלוטין;

(שלב ב) **לְתֵת אֲתָנּוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ:** מעשה לא ראוי, וחם וחלילה ליחס לשם מחשבה רעה כזאת.

עתה נסביר את השאלה **(במ' שלח יד,ג)** **וְלָמָּה הוֹי**

נפתח ב-**[פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)]** **(במ' שלח יד,ד)** **וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו נַתְּנָה רֵאשׁ וְנִשְׁוֶבָה מִצְרָיִמָּה:** באותה שעה (יח: הרא"ם כפ'רש"י נתנה ראש קאי על הע"ז) (טט: ולכן לפי **[בבלי סנהדרין מה,ב]**) **כפרו בעקב.** מיד **(במ' שלח יד,ה)** **וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וַאֲהֲרֹן עַל-פְּנֵיהֶם.** **(במ' שלח יד,ו)** **וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּרְנַנִּין וְכָל־בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הַתְּרִימִים אֶת-הָאָרֶץ קָרְעוּ בְּגָדֵיהֶם:** מיכן אמרו (יט: הרא"ם מ"ק כ"ו) אדם הגון שרואה פירוק המצוות חייב לקרוע.

מיהו הכופר בעיקר?

(א) הגדרה מצומצמת רק על מקלל וע"ז ועונשו סקילה **[בבלי סנהדרין מה,ב]** חכמים אומרים: מה מקלל - זה שכפר בעיקר, אף כל - שכפר בעיקר. **[רש"י מסכת סנהדרין מה,ב]** אף כל שכפר בעיקר - אין לך לרבות אלא העובד עבודה זרה.

(ב) הגדרה רחבה על כל מצוות התורה וזאת בחינה של כופר בעיקר (כדוגמת מאמר חז"ל כל הכועס כאילו עובד ע"ז וזה רק בחינה של ע"ז ואינו ע"ז) ועונשו לפי המצווה **[תוספתא מסכת שבועות (צוקרמאנדל) פ"ג,ה"ו]** חנניא בן כינאי אומ' וכיחש בעמיתו אין אדם כיחש בעמיתו עד שכופר בעיקר. פעם אחת שבת ר' ראובן בטבריא ומצאו פולוסיפות אחד אמ' לו איזה הוא שנאו בעולם אמר לו זה הכופר במי שבראו אמ' לו היאך? אמר לו כבוד את אביך ואת אמך לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר ולא תחמוד (טט: והוא חמד דבר של חברו) הא אין אדם כופר בדבר (טט: כגון כיוחש בעמיתו שלעיל כי חמד ועבר על הדיבר העשירי) **עד שכופר בעיקר** ואין אדם הולך לדבר עבירה אלא א"כ כפר במי שצויה עליה:

(במ' שלח יד,ג) **וְלָמָּה הוֹי** – מונח תלישא-גדולה (=תלשא), כעין שני טעמי תלשא, שכל אחד מלמד לכתוב לפניו ולכתוב אחריו. כסה"כ ארבעה תפקידי תלשא. אפשר שאחד מהם מרמז על שגגת האמנה לדברי המרגלים על חווקת עמי כנען, אפשר שאחד מהם הוא שגגת = שכחת אמונה בה' ומצוות אהבתו ויראתו, וכתוצאה האשמת ה' בשנאה אליהם ומסירתם להשמדה. הכתוב **(דברים א,כו)** **וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת ה' אֲתָנּוּ** הוא בחינת מוציא שם רע. תבנית הטעמים של **וַתֹּאמְרוּ** - מונח זקף-קטן במלה אחת הוא כעין המידה (יח) (מל"ב מידות) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, הנקרא בירושלמי "ריבה וריבה את הכל" התבנית מרמות, שחלק גדול מהעם שגג בעבירה זאת וגם בשגגת = שכחת האמונה בה' שהם בבחינת "כופר בעיקר" בהגדרתו המורחבת ע"פ **[תוספתא שבועות פ"ג,ה"ו]**. שני תפקידי תלשא נוספים צ"ע.

במדבר שלח יד,ד: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו נַתְּנָה רֵאשׁ וְנִשְׁוֶבָה מִצְרָיִמָּה:

תבנית טעמים מלאה כשל **(בר' א,א)** **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:** אפשר שמבטא ניסיון להפוך משרת סדרי בראשית שבריאית העולם היא בשביל ישראל ובשביל התורה בישראל יקיימו. ואם אין ישראל מקיימים את התורה העולם יחזור לתוהו ובוהו. **[אוצר מדרשים (אייזנשטיין) עקיבא, רבי (המתחיל בעמוד 408)]** **[אלפא ביתא דרבי עקיבא.]** **[נוסחא ב' לפי דפוס קראקא**

ואשמטרדם]]. אמר רבי עקיבא אלו כ"ב אותיות שבהן נתנה תורה לשבטי ישראל, והן חקוקין בעט שלהבת על כתר נורא ואיום של הקדוש ברוך הוא, ובשעה שבקש הקדוש ברוך הוא לבראות העולם מיד ירדו כולם ועמדו לפני הקדוש ברוך הוא, זה אומר לפניו **בְּי תברא את העולם** וזה אומר לפניו בי תברא את העולם. ... (בכנסה תי"ו טענה ונדחתה ויצאה. נכנסה שיי"ן טענה נדחתה ויצאה).

אח"כ נכנס רי"ש ואמרה לפניו רבש"ע רצונך **ש תברא בי את העולם** שבי נאמר **(תה' קיט,קס)** **רֵאשִׁיטְךָ אֲמַת,** ועוד שאני בתחלת שמך הנקרא רחום גם רפואה. השיב הקדוש ברוך הוא ואמר לה לאו, אמרה לו למה, א"ל מפני שבך עתיד ישראל להשתעבד לע"ז שנאמר **(במ' שלח יד,ד)** **נַתְּנָה רֵאשׁ וְנִשְׁוֶבָה מִצְרָיִמָּה.** ומנין שנקרא ע"ז ראש שנאמר צלמא **(דניאל ב,לח)** **רֵאשָׁה זַי דְּהָבָא,** ועוד רי"ש רע ותחלת רשע, מיד יצאה מלפני הקדוש ברוך הוא בפחי נפש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערה: אתחן, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממשע, לא ממש; טפאא = טרנא – שני
משמעות, רבוי ממשע; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור רבבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מוקד – בר-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות ד' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרנא –
דרוש בפסוק שער, מתיצ, עקרה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצ, עקרה; פור – דרוש מהפסוק רצונו לנושא אחד בהלכה.

הסבר למדרש הנ"ל מ-[בעל הטורים] [במ' שלח יד, ד] נתנה ראש. זהו עבודה זרה (טט: הוספת המקור ע"י מיישור מאוחר) אותיות דר"ע (= דרבי עקיבא), אוצ"מ (אוצר מדרשים) עמ' תכה. פס"ז). וכן בעגל (שמ' תשא לב, א) אשר ילכו לפנינו, אשר אותיות ראש. ומה התם אחר מ' יום אף כאן אחר ארבעים יום: איש אל-אחיו נתנה ראש ונשוקה מצרימה. ראשי תיבות (טט: א א א נ ר ו מ) בגימטריא (טט: עולה רצ"ט = ט) עבודה זרה (רצ"ט) (פס"ז):

[במ' שלח יד, ד] נתנה ראש – מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אופני מרידה בשי"ת, מנוי מנהיגים במקום משה ואהרן שמונו ע"י השי"ת, עבודות זרות שונות. ונשוקה מצרימה – מרכא סלוק, כעין רבוי הגבלות. ע"פ [אלשיך] (א) שהצבור ימנה ראש אחד ולא שני ראשים (ב) אחד שלא עשה טובה לצבור לכן (ג) הוא יהיה כפוף לצבור הממנה אותו ויעשה חפץ הממנים. אל-אחיו – מקף כרב-משמע הכתוב. (א) אח כבן אותו אב כמו בני יעקב (ב) אח בדעה. במצב (א) אלו (במ' קרח טז, א) דתן ואבירם בני אליאב במצב (ב) אלו מישאל שמרדו בהנהגת משה ואהרן כולל דתן ואבירם. למצב (א) מתאים מדרש [ש"ר א, כט] למצב (ב) מתאים מדרש [שוחר טוב תה' קו]:

המדרש הבא מלמד מי הם אומרי [במ' שלח יד, ד] נתנה ראש ונשוקה [שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א, כט] ... זה דתן ואבירם קראם נצים על שם סופם, הם הם שאמרו דבר זה הם היו שהותירו מן המן, הם היו שאמרו [במ' שלח יד, ד] נתנה ראש ונשוקה מצרימה, המדרש הבא מלמד שבין מטרות האומרים "נתנה ראש" הייתה גם החלפת משה ואהרן במנהיגות בני ישראל. [מדרש תהלים (שוחר טוב; בומר) מזמור קו] [תה' קו, טו] וימאנו למשה בפתגה לאהרן קדוש ה': אמר ר' שמעון בר ינאי נמנו ישראל במדבר למנות דתן במקומו של משה, ואבירם במקומו של אהרן, שנאמר [במ' שלח יד, ד] נתנה ראש ונשוקה מצרימה משה ואהרן כתובים בתורה מקודם לבריאה. כאשר אמרו להחליף את משה ואהרן דחו את התורה, דחיית התורה דוחה את מטרות נתינתה והעולם ישוב לתוהו ובוהו. ועונשם כתוב מיד בפסוק הבא [תה' קו, יז] תפתח ארץ ותבלע דתן ואתכלס על-ענת אבירם:

ע"פ [דבר מלכות התשע"ח, לקוטי שיחות כרך יח, ע' 141, אדמו"ר מ"ש] ב-[במ' שלח יג, ב] חטא המרגלים ... שדברו באריכות ובכל הפרטים ... עסקי דבה דזה הביא למרידת בני ישראל בקב"ה, עד [במ' שלח יד, ד] ויאמרו איש אל-אחיו נתנה ראש ונשוקה מצרימה: [מכלילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויסע פרשה א]

ר' אליעזר אומר על פי הגבורה נסעו שכן מצינו בשנים ושלשה מקומות ומה ת"ל [שמ' בשלח טו, כב] ויפסע משה את-ישראל שהסיעו בעל כרחן במקל שכיון שראו בפגרי האנשים שהעבידום בפרך ובעבודה קשה כולן פגרים מתים מוטלין על שפת הים אמרו כמדומה לנו שלא נשתייר אדם במצרים [במ' שלח יד, ד] נתנה ראש ונשוקה מצרימה ונעשה לנו עבודה זרה ותוד בראשנו ונחזור למצרים יכול שאמרו ולא עשו הרי הוא אומר [נחמיה ט, יז] וימאנו לשמע ולא-זכרו נפלאה אשר עשית עמכם ויקשו את-ערפם ויתנוראש לשוב לעבדכם

במדבר שלח יד, ה: ויפל משה ואהרן על-פניהם לפני כל-קהל עדת בני ישראל: וילקוט שמעוני תורה פרשת שלח רמז תשמג] ... [במ' שלח יד, ד] ויאמרו איש אל-אחיו נתנה ראש ונשוקה מצרימה: נמנו ישראל במדבר למנות דתן במקום משה ואבירם נמי במקומו של אהרן שנאמר נתנה ראש ונשוקה וגו', הוי ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש ה', ומה גרמו לעצמם ותפתח ארץ ותבלע דתן וגו', חטאו בראש ולקו בראש ומתנחמים בראש, חטאו בראש (באמרים) [במ' שלח יד, ד] נתנה ראש ונשוקה מצרימה: ולקו בראש כל ראש לחלי, ומתנחמים בראש ויעבור מלכם לפניהם וגו' [במ' שלח יד, ו] ויהושע בן-נון וכלב בן-יפנה מן-היתרים את-הארץ קרעו בגדיהם: א"ר אלעזר לא הכל בנפילה ולא הכל בקריעה, משה ואהרן בנפילה שנאמר ויפל משה ואהרן על פניהם, יהושע וכלב בקריעה שנאמר [במ' שלח יד, ו] ויהושע בן-נון וכלב בן-יפנה ... קרעו בגדיהם: מתקיף לה ר' זירא אי הוה כתיב יהושע (טט: ללא ו' החיבור) כדקאמרת (טט: או המשמעות הייתה כפי שאמרת שיהושע וכלב לא נפלו), השתא דכתיב ויהושע (טט: ב- ו' החיבור), הא והא עביד (טט: נפלו וקרעו, ראה תורה תמימה הערה ו): [תורה תמימה] [במ' שלח יד, ה] ויפל משה ואהרן - א"ר אלעזר, לא הכל נענין בקריעה ולא הכל בנפילה, משה ואהרן בנפילה, דכתיב ויפל משה ואהרן על-פניהם, יהושע וכלב בקריעה, דכתיב [במ' שלח יד, ו] ויהושע בן-נון וכלב בן-יפנה ... קרעו בגדיהם¹ [תענית י"ד ב']:

[תורה תמימה הערה ה]) ר"ל יש לך אדם שאינו נענה מן השמים עד שמצטער כ"כ עד שקורע בגדיו ויש נענה רק בנפילת אפים, וכדמפרש: [תורה תמימה הערה ו]) דייק ודריש למה כתיב במשה ואהרן שנפלו על פניהם וביהושע וכלב שקרעו בגדיהם, והוא כי נפילת אפים היא בערך תפלה מועטת מקריעת בגדים, ולכן מי שהוא יותר חשוב לפני המקום די לפניו שיענה בתפלה בנפילת אפים, ומי שאינו חשוב ביותר אינו נענה עד שמצטער כ"כ עד שקורע בגדיו, ולכן משה ואהרן נפלו על פניהם ויהושע וכלב קרעו בגדיהם, יען כי לא היו במדרגות שוות. ודעת חד מ"ד בגמרא דיהושע הא והא עביד (טט: נפל וקרע), דסבירה ליה דמה דכתיב ויהושע וכלב וגו' כולל גם מעשה הקודמת של משה, והיינו שגם נפלו על פניהם וגם קרעו בגדיהם. והנה יש להעיר בזה ממה דכתיב ביהושע ז', ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך הרי דנענה בנפילת אפים, ו"ל דאחרי מות משה נעשה ערכו ומדריגתו גבוה, וכמ"ש בר"ה כ"ה ב' יפתח בדורו כשמואל בדורו. - ודע דכל ענין זה איירי ביחיד המתפלל על הצבור, או יש נ"מ איך יעשה, אבל במקום שכל הקהל מתפללים כאחד מותר לכל אחד להתפלל בנפילת אפים, משום דלהענות כל אחד על עצמו א"צ זכות יתירה כמו אחד על הצבור, וכן די בזה באחד המתפלל לעצמו, ובוהו ניחא מנהיגו שמתפללים בנפילת אפים, ועיין באו"ח סי' קל"א:

יפל משה ואהרן – מרכא תביר טפאא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לבנושא עם הלכה לא שוה בין הפרטים לגבי הנושא. אפשר כי לא בא ללמד על הבדל בין משה ואהרן אלא כהסבר [תורה תמימה הערה ו]) ודע דכל ענין זה איירי ביחיד המתפלל על הצבור, אז יש נ"מ איך יעשה (נפילת אפים או/ו קריעת בגדים), אבל במקום שכל הקהל מתפללים כאחד (ואז) מותר לכל אחד להתפלל בנפילת אפים, משום דלהענות כל אחד על עצמו א"צ (אין צריך) זכות יתירה כמו אחד על הצבור, וכן די בזה באחד המתפלל לעצמו, ובוהו ניחא מנהיגו שמתפללים בנפילת אפים, ועיין באו"ח סי' קל"א:

אפשר כי משה מייצג יחיד המתפלל על הצבור, אז יש נ"מ איך יעשה (נפילת אפים או/ו קריעת בגדים) אפשר כי אהרן מייצג צירוף קהל מתפללים כאחד (ואז) מותר לכל אחד להתפלל בנפילת אפים, אפשר כי ע"פ הסבר [חשוקי חמד בבא בתרא קנח, ב] כיון שאמרו חז"ל אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון, נלמד פל ראשון כי חשב שזכותו תועיל כמו במעשה העגל, וכיון שלא נענה הצטרף אליו אהרן כדי שזכות שניהם תהא מסיעתם אך גזירת המרגלים הייתה קשה כי מזה נמשך חרבן הבית א' וב' ועוד מכות שפגעו קשות בעם ישראל.